

CEZERİ KASIM (SĀFĪ) PAŞA'NIN HAYATI VE ESERLERİ

Yaşar AKDOĞAN* Özlem DEMİREL*

Özet

Fatih Sultan Mehmed'in ve II. Bayezid'in hizmetinde iken mimarî eserleriyle de ün kazanmış olan vezir Cezerî Kasım Paşa, bir taraftan da Sâfî mahlasıyla şiirler yazarak kendisine has irsâl-i mesel çıkırının başlatıcısı olmuştur. Bu bakımdan emsali arasında önemli bir yeri vardır.

Bu çalışmamız; şairimizin hayatını, eserlerini, edebî kişiliğini ve ilk defa yayınladığımız şiirlerini ihtiva etmektedir. Çalışmamız, divanının tamamı şimdiye kadar ele geçmediği için, mevcut mecmualardan derlediğimiz 3 kaside ve 84 gazelden oluşan şiirleriyle sınırlı kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cezerî Kasım Paşa, Sâfî, Yeni yayınlanmış şiirler, Kaside, Gazel.

CEZERİ KASIM PACHA'S LIFE AND HIS MANUSCRIPT

Cezerî Kashim Pacha who had been famous for his architectural products while he was in service for Fatih Sultan Mehmet and II Bayezid became the introducer of his own proverbs besides writing poems with the nickname Sâfî. He was the first person to use proverbs, idioms and aphorisms in poems. Fort his reason he has got a significance among his contemporary poets.

* Dr. İstanbul Üniversitesi Türk Dili Öğretimci.
* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Our study comprises his life, his works of art, his literary personality and our publishing of his poems for the first time. As we have not got the whole divan, our study has been restricted to the 84 ghazelles and 3 qasidas that we have collected from the available periodicals.

Keywords: Cezerî Kasım Paşa, Sâfi, Already published poems , Qasida, Gazelle.

Doğum yılı ve yeri bilinmiyor. Ölüm tarihi: 889h./1484 Selanik.

Kaynaklarda “Cezerî Kasım Paşa”¹, “Vezîr-i Sultân Mehmed Han”², “Kasım Sâfi Paşa”³, “Vezir Kasım Paşa”⁴, “Kasım Paşa”⁵, “Cezerî Kasım”⁶, “Cezerî Kasım Paşası”⁷, “Cezerîzâde Kasım Paşa”⁸, “Koca Cezerîzâde”⁹, “Kasım Paşa-yı Cezerî”¹⁰, “Cezerî Kasım Paşazade Mehmed Sâfi Beğefendi”¹¹, “Kasım Paşa İbni Cezerî”¹², gibi ad ve ünvanlarla anılan, kendisiyle ilgili bütün kaynaklarda; Sâfi mahlasını taşıyan şâir ve devlet adamıdır. “Kâhire’den İstanbul’a gelen büyük hadîs âlimi Cezerî’nün satın aldığı kölesi”¹³, “Cezerî nâm ‘alemler mevsûf olan feylesofun nazargerdesi”¹⁴, “İbni Cezerî’nün kızı soyundan gelür, yâni ana tarafından İbni Cezerî’ye bağludur”¹⁵, “Edirneli bir pîrezenüñ kuludur”¹⁶, “Cezerîzâde Mehmed Çelebi’nün oğludur”¹⁷ gibi farklı kaynaklardan değişik ifadelerle tanıtılmaktadır.

¹ Aşıkpaşazade, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s.202, Nihal Adsız yayını; Hâfız Hüseyin Ayvansarayî, *Hadîkatü'l-Cevâmî*, s.79-80, İstanbul 1281; Pervâne Bey, *Mecmua B.406*, Topkapı Hazine Kitaplığı, Bağdat Köşkü, vr. 9a-b (yazma); Baldırzâde, Muhammed bin Mustafa, *Vefâyâtname*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr.1381, vr. 197 b (yazma); Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-şuarâ*, c.1, s.546, Hazırlayan: Dr. İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1978.

² Eğridirli Hacı Kemal, *Câmîü'n-nezâir*, nr. 5782, vr.439b.

³ Mehmet Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c.4, s.47, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1308-1315.

⁴ İdris-i Bîlîsî, *Heşt -Behîşt*, s. C.8. s.162, Süleymaniye, Ayasofya, B.3538.

⁵ Selî Bey, *Heşt-Behîşt*, s. 23-24, İstanbul 1325; Neşrî, *Cihannümâ*, vr.162b, Süleymaniye, Esad Efendi, nr.2080; Nev’izâde Atâî, *Hadîkatü'l-Hakâik fi Tekmilleti-ş-Şakâik*, s.105 Hazırlayan: Doç. Dr. Abdulkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989; Latîfî, *Tezkiretü’ş-Şuarâ*, Lala İsmail Kitaplığı, nr.312, vr. 105a-b; İdris-i Bîlîsî, *age.*, s.162-163.

⁶ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kühû'l-Ahbâr*, vr.204b, Üniversite Kütüphanesi, nr. 2359.

⁷ Aşık Çelebi, *Meşâirü’ş-Şuarâ*, Ali Emiri Kütüphanesi, Tarih, nr. 772, vr. 214a .

⁸ Pervâne Bey, *age.*, vr.1b.

⁹ Mehmet Süreyyâ, *age.*, s.47 (950h/1545 m. de vefat eden Bursada medfun biriyle karıştırmaktadır).

¹⁰ Belîğ, *Güldeste-i Riyaz-ı İrfân*, vr.21b, Süleymaniye, Lala İsmail Bölümü, nr.366.

¹¹ Tayyazâde Ahmed Atâullah, *Tarih-i Atâ*, c.4, s.107, Süleymaniye, Yozgat, nr.407.

¹² Solakzade, Mehmet Hemdenî, *Solakzâde Tarihi*, s.162, İstanbul 1297.

¹³ Kınalızâde, *age.*, s. 546-548; Baldırzâde, *age.*, vr. 197b; Şemseddin Sâmi, *Kamûsü'l-A’lâm*, c.4, s.2918, İstanbul 1306-1316 / 1889-1898; Belîğ, *age.*, vr.21b.

¹⁴ Gelibolulu Mustafa Âlî, *age.*, vr.204b.

¹⁵ Müstakimzâde, *Mecelletü'n-nisab*, vr.289b, Süleymaniye, Halet Efendi, nr.628.

¹⁶ Selî Bey, *age.*, s.23-24.

TAHSİLİ VE TERBİYESİ

Bu konuda da Sâfî hakkında iki görüş bildirilmektedir:

Sehî Bey, "Edirneli bir pîrezenün kuludur. Oğlu gibi besleyüp okutdı. Fazilet ve kemâl tahsîl edüp ilimle meşgul oldu. İlme tâlib olup okurken Cezerîzâde Mahmut Paşa'ya* bağlandı ve onun terbiyesi ile yetişti."¹⁸ derken; Kınalızâde, Baldırzâde ve Belîğ ise Cezerîzâde Mehmet Çelebi tarafından Fâtih'in katkılarıyla yetiştirildiğini bildirmektedirler¹⁹.

CEZERÎ KASIM PAŞA 'NIN GÖREVLERİ VE HİZMETLERİ

Sehî Bey, "Merhum Sultân Bâyezid, Amasya'da Çelebi Sultân iken ona defterdar oldu. Bâyezid, saadetle tahta oturduktan sonra da kendisine vezir yaptı. Epey müddet vezirlik yaptıktan sonra Selânik'e gönderildi ve orada beğlik yaparken öldü. Mezarı Selânik'tedir"²⁰ diye bildiriyor.

İdris-i Bitlisî, "Onun vezirlik makamına gelişi 887 h./1482 m. olup vefatı olan 889 h./1484 m. senesine kadar devam etti"²¹ derken vefat ettiği yeri ve mezarını bildirmiyor.

Kınalızâde, "Mezbûr Kâsım Paşa'yı, sultan Mehemed Han cālî menziletine terbiyet itmekle mihr-i vücudı ânen fe-ânen rifat bulup defterdâr oldukdan sonra zât-ı hürşid-i inâreti münevvir-i eyvân-ı vezâret olmuş idi. Ba'dehu tekâ'üd tārîkı ile Selânik begi olmuşdur. Şehr-i mezbûrda emâret-i cîmâret ve câmi' binâ idüp ol esnâda dest-i ecel, mezbûrı serîr-i hayâtdan na'ş-ı memâta endâhte ve na'ş-ı neşât ve inbisâtı levh-i cenânından perdahte eyledi."²² deyip ölüm tarihini ve mezarını bildirmiyor.

Gelibolulu Mustafa Âlî ve Şemseddîn Sâmi de Kınalızâdeyi tekrarlamaktadırlar.²³

Nev'izâde Atâyî, "Cezerîzâde Mehemed Çelebi, Sultân Mehemed c'asrında nişancı olmuşdur. Oğlu Kâsım Paşa vezirdür. Selanik'de müteķâ'iden

¹⁷ Nev'izâde Atâyî, age., s.105.

* Mevlânâ Vefâyi, Molla Fenâri'nin kız kardeşinin oğludur, âlim, şâir ve kâmil kimsedir (Sehî Beg, age., s. 21).

¹⁸ Sehî Bey, age., s.23-24.

¹⁹ Kınalızâde, age., c.1, s. 546; Baldırzâde, age., vr. 197b; Belîğ, age., vr. 21b.

²⁰ Sehi Bey, age., s. 23-24; Rıdvan Paşa, Tarih-i Rıdvan, vr.90b, Süleymaniye, Hafid Efendi, nr. 226; Ramazanâde Nişancı Mehmed Bey, Tarih-i Osmânî, vr.36a, Süleymaniye, Hüseyin Paşa, nr.327.

²¹ İdris-i Bitlisî, age., s.162.

²² Kınalızâde, age., s.546.

²³ Gelibolulu Mustafa Âlî, age., vr. 204; Şemseddîn Sâmi, age., c. 4, s. 2918.

fevt olmuştur. Şāfi mahlaşı ile tezkirede vardır.” diye bildirmekte ve Evliya Çelebi de aynı ifadeleri tekrarlamaktadır.²⁴

Âşık Çelebi; “vezirlikden tekāüdle Selānik sancağı sadaka olunup”²⁵ diye bildirirken Solakzāde; “Kasımpaşa İbni Cezerī, ibtidā-i cülüsda nişancı olup soñra vezir oldu. 887 h.(1482 m.) de. Üç yıla qarīb vezāret edüp soñra fevt oldı.”²⁶ diyor ve ölüm tarihi olarak da 889h (1484 m.) yılı nı veriyor.

Hoca Sadettin de; “887h. (1482 m.) den üç yıla dek mesned-i vezāretde müstakar oldı, soñra dār-ı beķāya hıram itdi”²⁷ diyor.

Bazı kaynaklar ise onun Selānik’te bulunduğunu kabul etmekle birlikte Bursa’da vefat ettiğini bildirmekteler:

Hafız Hüseyin Ayvansarāyī, “bādehu üç tuğ ile çerāğ olmuştur. Selānik’den māczülen Bursa’ya geldükde (...) kendü dağı anda medfün”²⁸ diyor.

Baldırzāde; “Rumelinde Selānik Begi olup (...) Sulṭān Bāyezid Hān zamānında azm-i riyāz-ı rıdvān idüp Hazret-i Emīr merķad-i müniri kurbunda olan medresesinde, cānib-i cenūbında dersḫāne öñinde sāḫada medfün”²⁹ demekte ve Müstakimzāde, Belig, Mehmet Süreyyā da Baldırzādeyi tekrarlamaktadırlar³⁰.

Mehmet Süreyyā aynı hādiseyi 910 h./1504 m.da ancak Rumeli defterdarı olan, 950 h./1543 m.da vefat eden Kāsım Çelebi ile karıştırmaktadır.³¹

Görüldüğü üzere, Cezerizāde Kasım Paşa’ya devir olarak daha yakın olanlar onun Selānik’te 1484’te vefat ettiğini, daha sonrakilerin bir bölümü ise Bursa’da vefat ettiğini bildirmektedirler.

²⁴ Evliya Çelebi, *Seyahatnāme*, c.1, s.167, İstanbul 1314-1318; Nev’izāde Atāyī, *age.*, s.105.

²⁵ Âşık Çelebi, *age.*, vr.214a.

²⁶ Solakzāde, *age.*, s. 162.

²⁷ Hoca Saadettin Efendi, *Tācu’t-Tevārih*, vr.123a-b, Üniversite Kütüphanesi, nr.2613.

²⁸ Hafız Hüseyin Ayvansarāyī, *age.*, s.79-80.

²⁹ Baldırzāde, *age.*, vr. 197b.

³⁰ Müstakimzāde, *age.*, vr. 289b; Belig, *age.*, vr. 21b; Mehmet Süreyyā, *age.*, c.4, s. 47.

³¹ Mehmet Süreyyā, *age.*, c.4, s.47.

CEZERÎ KASIM PAŞA'NIN ÜSTÜN ÖZELLİKLERİ

İdris-i Bitlisî; “İnsânî fazîletleri, bunlardan bilhassa cömertliği; büyük küçük herkesçe kabul edilmiş, akıllı devlet adamı, sultan bendesi Vezir Kasım Paşa, o zamanda yüce divanın hizmetlerinde bulunup yüksek ahlâk ve fazîletinden dolayı kendisine yüksek mevkiler verildi. Bu ilim hamisi sultan (Bayezit) zamanında ona vezirlik verildi. Gerçekten yüce ahlâk ve güzel huyu ile, hayrat ve hasenatının çokluğu ile, gelmiş ve geçmiş vezirler arasında seçkin bir yeri vardı. Vezirliği zamanında kanunlara bağlılıktaki, takvâ ve fazileti gündün güne artmaktaydı. Tevazuda ve Allah dostu olmada kusursuzdu. Allah dostlarıyla muhabbette devlet ricâlinin önderiydi”³² diye tanıtıyor.

Hoca Sadettin Efendi, Cezerî ile ilgili olarak; “Kâsım Paşa fazîlet-i ‘ilmiye ile mevsûf ve dervîşâne sülûk ile meşğûl idi. Neşr-i hayrâta mâ’il ve dest-i imdâdı bî-dâd ile dâd-ıhâh meyânında hâ’il idi”³³ diyor.

Sehî Bey de; “Haylî medâris ve mesâcid binâ edüp çok hayrâta mâlikdür. Şulehâya ve ‘ulemâya vesâ’ire fukarâya her zamânda şadâkati ve ihsânî bî-dirîg idi. Osmanlı beglerinde bu deñlü şâhib-i hayr idügi mâ’lum degüldür dirler.”³⁴ diyor.

CEZERÎ KASIM PAŞA'NIN YAPTIRDIĞI MİMARÎ ESERLER

Cezerî Kasım Paşa'dan üç yıl önce vefât eden Âşık Paşazâde, 1481 yılından önce bitirdiği Tevârih-i Âl-i Osmân'ında; Cezerî Kasım Paşa'nın mimarî eserlerini şöyle bildiriyor:

“İstanbul'da bir mescit ve bir muallimhane; Edirne'de bir Cuma mescidi; Bursa'da bir medrese; Aydıncık'ta bir mescit; Silifke'de bir imâret; Kefe'de bir Cuma mescidi; Taman'da bir Cuma mescidi; Gediz suyunda bir büyük köprü yaptı”³⁵.

Kınalızâde Hasan Çelebi de, “Selânik'de bir câmi ve bir emâret-i ‘imâret yapıdı”³⁶ diye bildirmektedir.

³² İdris-i Bitlisî, age., c. 8, s.162 (Farsça'dan tercüme).

³³ Hoca Saadettin Efendi, age., vr.123a-b.

³⁴ Sehî Bey, age., s. 23-24.

³⁵ Âşık Paşazâde, a.g.e., s. 202.

³⁶ Kınalızâde, a.g.e., s.546.

Neşrî, Kâsım Paşa'nın: "Edirne'de ve Taman'da birer cāmi; yine Edirne'de bir sofihane ve Karahisar'da bir Cuma mescidi yaptırdığını haber vermektedir."³⁷

Halbuki Āşık Paşazāde, Neşrî'nin bildirdiği Edirne'deki sofihāne ile Karahisar'daki mescidin başka bir Kâsım Paşa tarafından yaptırıldığını ifade etmektedir.^{38*}

Hoca Saadettin Efendi ; "Serî-i saltanat Sultan Bāyezid Han'a intikāl itdükte (...) gāh pāy-ı tahtda vezāret gāh hūdūd-ı maḥrūsada 'imāret ile mer'î olup..."³⁹ derken; Sehî Bey de onun eserleri hakkında; "...pek çok medrese ve mescid yapıdırıp epeyce ḥayrāta şāhip olmuştur"⁴⁰ diyerek Cezerî Kasım Paşa'nın hayır ve hasenāttaki cömertliğini vurgulamaktadır.

Bursalı Belîğ ise; "Ba'dehu Bursa'da, Ḥazret-i Emîr türbesi karşusunda bir medrese, bir ḥamām binā idüp Emir Ḥazretlerinin evkāfına ilḥāk, Rümeli'nde Selānik emîri iken orada da imāret ve cāmi' binā idüp, Eyüb civārında da büyük bir medrese yapdurduğı; eserlerine 'aid defterde kayıtludur"⁴¹ diye bildiriyor.

Müstakimzāde; "Onun İstanbul'da, Selānik'de ve sā'ire yerlerde eserleri vardır"⁴² derken, Āşık Çelebi; "Ayasofya'dan berü"⁴³ Ayvansarāyî; "Ayasofya'ya qarîb Servili mahallesi'nde bir cāmi'ci vardır"⁴⁴ diyorlar. Bu cāmiin, Cağaloğlu'ndaki Cezerî Kasım Paşa Cāmiî olduğunu tahmin ediyoruz.

SĀFĪ' NİN EDEBĪ ŞAHSİYETİ

Fatih Sultan Mehmed'in hususî himayesinde tahsil görerek üstün kabiliyetli devlet adamı kimliğini kazanan Cezerî Kasım Paşa, şiirde de Sāfî mahlasıyla ün yapmış biridir. Onun edebî kimliğini kazanmasında şair ve devlet adamı Ahmet Paşa'nın tesirleri olmuştur. Bununla birlikte onun şairliği

³⁷ Neşrî, a.g.e., vr.162b.

³⁸ Āşıkpaşazāde, a.g.e., s. 200.

* Nihal Adıç bu ismi beş seçenekli okumuştur: 1. Dudımazoğlu Kasım Paşa, 2. Duturmezikoğlu Kasım Paşa, 3. Dutumezikoğlu Kasım Paşa, 4. Durdumrukoğlu Kasım Paşa, 5. Duduzanazakoğlu Kasım Paşa.

³⁹ Hoca Saadettin, age., vr.123a-b.

⁴⁰ Sehî Bey, age., s. 23-24.

⁴¹ Belîğ, age., vr.21b.

⁴² Müstakimzāde, age., vr. 289b.

⁴³ Āşık Çelebi, age., vr. 214a.

⁴⁴ Ayvansarāyî, age., s.79-80.

üzerinde yine devlet adamı ve şair (Vefâyî) olan Cezerîzâde Mahmut Paşa'nın da katkıları inkar edilemez.

Sâfî, Ahmet Paşa'nın kasidelerine ve bazı gazellerine nazire yazarken de hep kendi üslubunu korumuştur. Şiirleri oldukça sade, adı gibi sâfî, hayallerle süslü, ifadeleri akıcıdır. Zamanının şiirlerine göre zincirleme tamlamalar, anlaşılması zor ifadeler onun şiirlerinde pek yoktur. Bundan ötürü halk arasında tutulmuş, benimsenmiş ve ismi mahlasıyla birlikte anılır olmuştur.

Bu sebeple kaynakların çoğunda Cezerî Kasım Sâfî Paşa olarak yer almıştır. Büyük âlim ve şair Mevlanâ İshak, Sâfî'ye olan hayranlığını şu beyitle özetlemiştir:

“Şi'rüñ dilerseñ oğına maqbül-ı halk ola
Sâfî Necâtî şi'ri gibi pür-meşel gerek”⁴⁵

Sâfî'nin beyitlerdeki halka göre söyleyişlerinin tesiri adetâ bütün şiirlerine yansımıştır. Atasözü ve deyim olmayan beyitlerde bile kendiliğinden atasözü benzeri ifadeler, vecizeler, tekerlemeler oluşmuştur.

Sâfî'nin şiirlerinde yer yer musikî de kulakları çınlatmaktadır. Bu yazının devamında buna dair örnekler verildi.

Sâfî'nin başlattığı bu ekol; Tatavlı Mahremî, Edirneli Nazmî, Aydınlı Visâlî, İvez Paşazâde Atâî, Deli Lutfî, Bâkî, Fuzulî, Aşkî, Rahmî, Tâlî, Cemâlî, Güvahî, Pir Sultan Abdal, Nef'î, Nev'izâde Atâyî, Sabrî-i Şâkir gibi isimlerle bir gelenek hâlinde devam etmiştir.

Sâfî'ye ait bütün şiirlere henüz ulaşamadığımız için edebî kişiliğiyle ilgili bilgiler de sınırlı kalmıştır. Hüseyin redifli kasidesiyle de Ehl-i Beyt'e olan sevgisini samimi olarak, sade bir Türkçeyle, lirik bir biçimde ifade etmiştir. Tabiat hadiselerini kendi duygularına ortak ederek hatta onları konuşturarak acılarını onlarla paylaşmıştır.

Güneş Kasidesi'ni Fatih Sultan Mehmed için, Ahmet Paşa'nınkine nazire olarak yazmıştır. Bütün hayaller güneş üzerine kurulmuştur. Sonuç olarak bereketin, zenginliğin ve feyzin kaynağı olan güneşten yardım istenmiştir. Bu güneş, Fatih Sultan Mehmet'tir.

⁴⁵ Latîfî, age., vr. 105a-b.

Sāfi'nin şiirlerinde sade Türkçe'yle söylenmiş mısralarla da sık sık karşılaşmak mümkündür. Şu örnekler bunlardan bazılarıdır:

“Korkusundan bilemez kanda başar kanda seker” 37/2

“Yüz yire koyup ayağın toprağın öper güneş” k. 1/2

“Bağışla şuçını Sāfi kұлundur / N'ola kişi kişiye kan bağışlar” 17/6

“Yazınur altun kalemle dürlü heykeller güneş” k. 1/25

“Aydan āyine tutup düzineliden karşıña” k. 1/24

“Göklere çıkdı dütüni tartışup iner güneş” k. 1/43

“İy güneş yüzlü kerem kıl gitme kim” 19/6

“Boynu bağı kıl ider sünbüli kapuñda senüñ” 13/3

“Gören kaşuñ hilâlin gün yüzüñde” 26/6

Sāfi; bazen gelecekteki Karacaoğlanlara, Koroğlulara benzer tarzda musikî dolu, duygu yüklü şiirler söylemeyi de ihmal etmemiştir. Şu örnekler onun hakkındaki görüşlerimizi haklı çıkarmaktadır:

“Merhabā rūh-ı revānum niçesin hoşça mısın

Hayr-mağdem dil ü cānum niçesin hoşça mısın” 59/1

“Gizledüñ gün yüzüñi bunca zamān Şāfi'den

Andan iy genc-i nihānum niçesin hoşça mısın” 59/6

Şairimizin bu gazeli, Ahmet Paşa'nın:

“Eyā perī nicesin hoş musun şafāca mısın

Gel iy beri nicesin hoş musun şafāca mısın”

beyitiyle başlayan gazelinden ilham alarak yazıldığı anlaşılıyor.

Şu örneklerde de sevgilisine kul kurban olan bir aşığın aksine şairimizde sevgilisine meydan okuyan bir üslup görüyoruz:

“Yüri hey şive ile servi hırāmān idici

Yüri hey hānde ile goncayı hāndān idici” 78/1

“Leblerüñ yarım ağız Şāfiyi şordum dir imiş

Yüri hey kendüzine yok yire bühtân idici” 78/7

SÂFÎ'NİN ŞİİRLERİNDE EDEBÎ SANATLAR

Sâfi'nin manzumeleri edebî sanatlar bakımından da oldukça zengin ve çeşitlidir. Bunların hepsini vermemiz yer darlığından dolayı mümkün değildir. Bazı örneklerimiz şunlardır:

MANA İLE İLGİLİ SANATLLAR

Tenasüp:

“Her seher gül-şende bülbül nice efgân itmesün

Şarmaşup yatmış görür her bir güli yüz hâr ile” 73/3

Tezat:

“Şeb-i hicründe ‘acebdür gam-ı ‘aşkuñla senüñ

Gâh ağlaram u gahî gülerem şem‘ bigi” 82/3

“Gözüñden cân iletmek müşkil ancak

Velî âsân lebüñle zindegân” 83/4

İhâm-ı Tezat:

“Cân mürği nice çare bulur şimdiden girü

Bî-çâre çünkü düşdi kara zülfüñ ağına” 72/2

Leff ü Neşir:

“Şaçı sünbül sözi bülbül özi şengül çeşmi şuh

Zülfi kayd u kaçdı şayd u virdi keyd ü mekri âl” 52/6

Müşevveş Leff ü Neşir:

“Ruḥ u zülfi hevesiyle ağlayu gurbetde müdām

Yüri Şâfi çekegör leyl ü nehâr ayrulığı” 81/5

Tecrit:

“İy dil saña āsān ola dirseñ kamu düşvār
Yāruñ ser-i zülfi gibi ayağına düş var” 23/1

“Leblerüñde hālūñ iy hūr-ı bihişt
Şan megesdür düşmiş āb-ı Kevşere” 66/6

Tekrir:

“Yüri hey şive ile servi hırāmān idici
Yüri hey hānde ile goncayı hāndān idici” 78/1
“Açılmış idi defter-i gül-şen varak varak
Dil muşhaf-ı cemālūñ okurken sebak sebak” 48/1

Tevriye:

“Şafhasında hāddinūñ hattını nesh itse n’ola
Rüşen eyler ruḥ-ı mir’atı gubār ayrulığı” 81/3
“Tenümde yarı cānum kalmadı āh
Gelince nāz ile sen yār-ı cānī” 83/5
“Āşüfte vü sevdā-zedeler kaldı ayakda
Günden güne baş çekmesün ol zülf-i şeb-āsā” 5/3

Teşbih:

“İçüme āteş-i hicrūñ düşeli şām u şehər
Dutuşup başdan ayağa yanaram şem‘ bigi” 82/2
“Bend-i zülfüñle gönül cennet-i kūyuñda senüñ
Mürğ-i pā-besteye beñzer ki gül-istānda seker” 37/4
“Raḳīb için iñen sa‘y itme iy dost
Ki hergiz rüstāyī ādem olmaz” 43/6
“Berg-i gülden daḥı nāzūkdür tenüñ
Liki katı göñlüñ beñzer mermere” 66/4
“Sen serv-i māh-çihreye her kim nazar kıılır

Burc-ı şerefde t̄ali'î şan āfitāb olur" 22/3

Hüsn-i Ta'lîl:

"Çarhuñ bükildi bili vü söndi sitāresi

Encüm saçıldı yire çü bārān ya Hüseyn" k. 2/14

"Deryālar acıdı saña aķar şular daħı

Taşlar alup dögindi firāvān ya Hüseyn" k. 2/15

Sihr-i Helal:

"Nev-^oarūs-ı mihrdür gūyā seher biñ nāz ile

Revzeninden gösterür ^oaşıklara manzar güneş" k. 1/6

Tecāhü'l-i Ārif:

"Āfitāb-ender-ħamel midür bugün kim şāh-vār

Geydi nevrüzî-ķabā urındı nūr-efser güneş" k. 1/2

"Şāh-bāz-ı sidre midür āşiyān-ı ^oarşdan

Sebz-tāyir şaydı içün açdı bāl u per güneş" k. 1/3

LAFZA AİT SANATLAR

Cinas:

"Niçeye dek eylesün ol nāz-perver nāzişi

Hîç yok mı gāyeti yā niçe bir bu nāz işi" 84/1

"İy dil saña āsān ola dirseñ kamu düşvār

Yāruñ ser-i zülfi gibi ayağına düş var" 23/1

"Şehā şafā nażar umar tapuñda āyīne

Degül mi gün gibi rüşen cemālūñ ayına" 70/1

"Dilberā cān içre buldum sen cihān-ārāyı ben

Yohsa mişlūñ kim bulur cānā cihān arayıben" 60/1

İştikak:

"Bağışla suçımı Şāfi kuluñdur

N'ola kişi kişiye kan bağışlar” 17/6

“Ne cānsın kim saña cānān dimişler

Göñüller tahtına sultān dimişler” 16/1

“Germ olup birgün gözümde yaşamı kapsa n'ola

Āfitābı görmeyesin luṭfile şebnem kapar” 38/6

“Didüm cānā görünmezsın sebep ne

Didi var ebleh olma cān görünmez” 41/2

“Kişi cān u cihāndan geçmeyince

Harīm-i vaşla Şāfi mahrem olmaz” 43/7

BİLGİYE DAYALI SANATLAR

İktibas:

“Şāfi gam-ı ‘aşkıyla ölürseñ de kayurma

Men mâte mine'l-‘ışkı fe-ḳad mâte şehidā” 5/7

“Seni cān-āferīn cāndan yaratmış

Ta‘ālā şānehū Allāhu ekber” 26/2

“Rüşen yüzünde süre-i ve’ş-şems ve’ḍ-ḍuḥā

Şānuñda nāzil āyet-i Ḳur’ān ya Hüseyn” k. 2/3

Telmih:

“Mışr-ı hüsnüñ Yūsufısın luṭf u ihsān vaḳtidür

Furşatı fevt itme iy ‘ömr-i ‘azizüm bir nefes” 46/6

“Meclisinde bir Sikender-ḥaşmetin devr itmege

Cām-ı la‘lindür kim olmuş pür-mey-i aḥmer güneş” k. 1/10

“Āsümān-ı heftümüne irişürse fi'l-meşel

Rāyet-i fetḥ-āyetüñe olımaz hem-ser güneş” k. 1/36

“Şanki āteş-rengdür kim menceniḳ-ı ḡaybdan

Her ne dem kim aḡız açā ejdehā beñzer güneş” k. 1/40

İrād-ı Mesel (Atasözleri ve Deyimler)

- “Bağışla suçını Şâfi kuluñdur
N’ola kişi kişiye kan bağışlar” 17/6
- “Göñlüm evin zulm ile yıksañ n’ola
‘Adl ile vîrâneler ma‘mûr olur” 19/4
- “Kaşuñ çatuban hışm ile kılma nazar âhîr
Kim dir saña cānā gözüñ üstinde kaşuñ var” 23/3
- “Hicründe göñül gamzeñe düşünse ‘aceb mi
Yalñ kılıcı cān kayusunda kişi qarvar” 23/4
- “Dilde dāğ-ı gam-ı zülfüñ nice pinhān olısar,
Yirde kalmaz çü bilürsin şanemā kara haber” 27/2
- “Sāye şalsa ne ‘aceb ‘arızuñā zülf-i siyeh
Yilda bir gün kamu kâfir haçını şuya şalar” 27/3
- “Ne cānsın kim saña cānān dimişler
Göñüller tahtına sultān dimişler” 16/1
- “Bir cür‘a-i sermestle hoş-vakt oluruz biz
Mestānelerüz bizde riyālu ‘amel olmaz” 45/2
- “Gırra olma nergis-i ra‘nāsına gel gözüñ aç
Hāb-ı ğafletde yatur mı yār-ı bîdār isteyen” 55/4
- “Yār ışiginde gezersin seg-raķîb
Kimse dimez it misin ādem misin” 58/4
- “Didi bir segce yok mı ışigümde
Didüm yokdur yoğ olsun derdi serden” 61/5
- “Biñ miñnet ider kişie bir düşmen-i bed-ĥ‘āh” 68/4
- “Hoş tut bu ğarĥbi ki seni hoş tuta Allah” 68/7
- “Āhū revā mı kim vara toñuz yatağına” 72/4

- “Ayb eyleme dil cān çekişürse lebūñ üzre
K’āşüb u fiten mey-kedede bī-sebeb olmaz” 44/6
- “Hastadur nergis gözūñ çün derdile cān viriser
İllet ile dirilen pes miḥnet ile öliser” 31/1
- “Ġarķ olursa göz yaşına ṭañ mı nīlūfer gibi
Bu meşeldür ‘ākıbet şulu señek şuda yiter” 31/2
- “Serverā serv-i bülendūñ sāyesinde Şāfi
Ser-firāz itse n’ola kim ādem ādemden biter” 31/7
- “Fikr-i zūlfūñle gönül hoş-dem olursa ne ‘aceb
Devlet ol başa konar kim aña hem-sāye şalar” 36/3
- “Gül yüzündeñ rāzı açsa ṭañ degül sünbül şaçūñ
Ķalb-i kāfirde kaçan esrār-ı ĩmān gizlenür” 33/4
- “Gizlenürse n’ola Şāfiden ‘adū-yı bed-fi‘il
Mü‘min olan kimseden elbette şeyṭān gizlenür” 33/5
- “Beni ‘aşķ odıla ķorkıtma iy dost
K’oda yanmaķdan incinmez semender” 25/3
- “Görinmezse raķıb olmaz ‘aceb kim
Meşeldür Mekke’de şeyṭān görünmez” 41/3
- “Yā derd ola bu dilde vü yāḥud ğamuñ i dost
Def eyle birin iki olur bir yire şığmaz” 42/5
- “Meclisinde şem‘-i bī-çāre nice vire ḥaber
Od yanar başında biñ dürlü belā üstindedür” 30/4
- “Şāfiyā mey-kedeler küncini elden ķoma kim
Genc-i devlet kişiyeye mey-kedelerden açılır” 15/6
- “Ķamu nesne şu ile vü şu türāb ile yunur” 14/5
- “Şāfi cürmüñi añup gözyaşını sēn dōke gör

- K'anca yüz qaralığı kaçre-i âb ile yunur" 14/6
- "Vişâlûñ var iken hicrânı añma
Dem-i şādīde cānā mātem olmaz" 43/4
- "Raķīb için iñen sa'y itme iy dost
Ki hergiz rüstāyī âdem olmaz" 43/6
- "Ay ile gün öykünse yüzüñe 'aceb olmaz
Hercāyi güzellerde hayā vü edeb olmaz" 44/1
- "Fi'l-meşel şol yār-ı şīrīn-kāre beñzer kim anuñ
Sihriyle çīnī gözūñden sürmeyi her-dem kıpar" 38/2
- "Şāfi reh-i cānānda niçün cān çekişürsin
Çünkim Harem-i Ka'be'de ceng ü cedel olmaz" 45/7
- "Cān lebūñle zūlfūñe meyl itdügi dilden bu kim
'Ārif olan kişiye bir loķma vü bir hırķa bes" 46/5
- "Şāfi yār-ı bī-vefā eksükliğine kıalma kim
Yārsuz kıalur cihānda 'aybsuz yār isteyen" 55/7
- "Ĥatt-ı dil-ber gibi āķir çün gelürmiş yazılan
Şāfiyā āyīne-i dilde ğubār olmaķ neden" 57/7
- "İtlerūñden 'afv-ı taķşīr umduğı Şāfi bu kim
Ulular bağışlar olur kıçinūñ taķşīrini" 75/7
- "Kānum içdi ğöz ğöre Şāfi benüm ol ğonca-leb" 30/5
- "Melek olduğı yirde it yaraşmaz
Kāpuñdan sür raķīb-i bed-fi'āli" 77/4
- "Kāşuñ çatuban hışm ile kıılma nazar āķir
Kim dir saña cānā gözūñ üstinde kaşuñ var" 23/3
- "Kān yağı kıızıl düşmen imiş bāde-i hāmra" 5/4
- "Kim ki şabr itse dilā olur anuñ mümtāz işi" 84/4

- “Zahm-ı peykānuña el ucın degürme fāriğ ol
El ucıyla ıtatanuñ hergiz dilā oñmaz işi” 84/2
- “Maşşer güninde el benüm etek senüñ şehā” k. 2/26
- “Kādre uğrayan kişinüñ hāceti olur revā” 1/3
- “Saña sengīn-dīl disem göñlüñe katı gelmesün
Taşlara kār itdi āhir itmedi āhum saña” 2/3
- “Nūrı kaçan idrāk idiser dīde-i a“mā” 5/2
- “Şubha dek bu maṭla‘ ile göñlini egler güneş” k. 1/18
- “Pādişāhā heybetüñden kan kaçanur hīnk-i şubh” k. 1/37
- “Āteş-i merg düşeliden cānına bundan biter
Göklere çıkdı düttüni ıtartuşup iner güneş” k. 1/43
- “Kan ağladı şafaḳda şehā şefkatinden āh” k. 2/9
- “Matem tonını geydi bulutlar bölük bölük” k. 2/11
- “Bezm-i ğamuñda āteş-i ḥasretle yanmayan” k. 2/22
- “Sen deşt-i Kerbelā’da susuz (biz) bunda āh vāh
Yire mi geçdi çeşme-i ḥayvān ya Hüseyn” k. 2/24

SĀFĪ DĪVANI:

Sāfi’den bahseden bazı kaynaklar, onun bir divanı olduğundan söz ederken bazıları ise bundan emin olamamaktadırlar.⁴⁶ Prof. Dr. İsmail Erünsal: “Kasım Paşa’nın divanının şimdilik bilinen tek nüshası İsmail Erünsal’ın özel kütüphanesinde bulunmaktadır.* Sağlığında derlendiği sanılan bu nüshanın bütün şiirlerini ihtiva etmediği görülmektedir. Özellikle tevhit ve naat gibi bölümlerin olmayışı, divanda sadece üç kasidenin yer alması ve bunlardan

⁴⁶ Sehī Bey, *age.*, s. 23-24; Belig, *age.*, vr.21b-22a; Ayvansarayi, *age.*, s.80.

* Sāfi divanındaki bir kasideyi görmek için kendisiyle görüştüğümüz sayın Erünsal, divan üzerinde kendisi çalışacağını bildirerek, sadece “Hüseyn” redifli kasideyi incelememize yardımcı olmuştur. Kendisine teşekkür ederiz.

ilkinin Hazret-i Hüseyin'e, diğerlerinin Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid için yazılmış olması nüshanın Kasım Paşa'nın hayatının erken bir döneminde derlenmiş olabileceğini düşündürmektedir"⁴⁷ diye bildiriyor.

Muhtelif mecmualardan Sâfî'ye ait üç kaside ve 84 gazel olmak üzere 87 manzumesini bir araya getirmiş bulunuyoruz.

SÂFÎ'DEN SONRAKİ SÂFİLER

1. Sâfî Çelebi, Ayas Paşa kölesidir, şâirdir. 997h (1588m) de vefat etmiştir.
2. Sâfî Ahmed, Sâfî Çelebi muasırı bir Mevlevî şâirdir.⁴⁸
3. Sâfî, Karaca Ahmedzâde Kadı Ahmed, Bergamalıdır, şâirdir. 1006h (1598m) de vefat etmiştir.⁴⁹
4. Sâfî Derviş Ahmed, Yenişehirlidir, şâirdir. 1066h (1655m) de vefat etmiştir.
5. Sâfî Murtaşâ Efendi, Manastır kazalarından birinde müftü olup 3. Mustafa devrinde (17.yüzyılda) vefat etmiştir.
6. Sâfî Ahmed Efendi, Tokatlıdır. 1240h (1824m) de doğmuştur, şâirdir. Abdülmecid'in padişah olduğu sırada vefat etmiştir.⁵⁰
7. Sâfî, İstanbul ehl-i ilim zümresindedir, şâirdir, Abdulgani Efendi'nin danışmendidir (16. yüzyıl sonraları).⁵¹
8. Sâfî, Mustafa Sâfî, Tosyalıdır, 1862'de doğdu, şâirdir.
9. Sâfî, Ahmed Sâfî, İstanbul'da 1851'de doğdu, şâirdir, 1929'da vefat etti.
10. Sâfî, Şeyh Mustafa Sâfî, 1784'lerde doğdu, şâirdir. 1847'de vefat etti.⁵²
11. Sâfî, Hızır Çelebi, Müderris, Niğdeli.⁵³

⁴⁷ İsmail Erünsal, "Kasım Paşa, Cezerî", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.24, s. 546.

⁴⁸ Sicill-i Osmâni, c.3, s.199.

⁴⁹ Kafzâde Abdul Hay Feyzullah, Zübdetü'l-Eş'ar, vr.55b, Süleymaniye Ktp., Hamidiye 1065.

⁵⁰ Sicill-i Osmâni, s.199.

⁵¹ Ahdî, Gülşen-i Şuarâ, vr. 79a (derkenar), Üniversite Ktp., nr. 2604.

⁵² İbnü'l-Emin Mahmut Kemal, Son Asır Türk Şairleri, c.3, s. 1583, 1588, 1590.

12. Sâfî, Üsküdarlı Sâfî, şairdir. 1901’de vefat etmiştir.⁵⁴
13. Sâfî, Sâfî el-Rûmî, 1000h (1591m)de vefat etmiştir.⁵⁵

Kaynakça

- Ahdî, *Gülşen-i Şuarâ*, vr. 79a (derkenar), Üniversite Kütüphanesi, nr. 2604.
- Âşık Çelebi, *Meşâirü’ş-Şuarâ*, Ali Emiri Kütüphanesi, Tarih, nr. 772, vr. 214a.
- Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 200, 202, Nihal Adsız yayımı.
- Baldırzâde, Muhammed bin Mustafa, *Vefâyâtnâme*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, nr.1381, vr. 197 b (yazma).
- Belîg, *Güldeste-i Riyaz-ı İrfân*, vr.21b, 22a, Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail, nr.366.
- Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c.2, s. 389, Meral Yayınevi, İstanbul.
- Eğridirli Hacı Kemal, *Câmiü’n-nezâir*, nr. 5782, vr.439b.
- Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, c.1, s.167, İstanbul 1314-1318.
- Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kühü’l-Ahbâr*, vr.204b, Üniversite Kütüphanesi, nr. 2359.
- Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, *Hadikatü’l-Cevâmi*, s.79-80, İstanbul 1281.
- Hoca Saadettin Efendi, *Tâcu’t-Tevârih*, vr.123a-b, Üniversite Kütüphanesi, nr.2613.
- İbnü’l-Emin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, c.3, s. 1583, 1588, 1590.
- İdris-i Bitlîsî, *Heşt -Behişt*, s. C.8, s. 162-163, Süleymâniye Kütüphanesi, Ayasofya, B.3538.
- İsmail Erünsal, “Kasım Paşa, Cezerî”, *İslâm Ansiklopedisi*, c.24, s.545-546.
- İsmail Paşa el-Bagdâdî, *Esmâü’l-Müellifin*, s.150, Millî Eğitim Matbaası, İstanbul, 1951.
- Kafzâde Abdul Hay Feyzullah, *Zübdetü’l-Eş’ar*, vr.55b, Süleymâniye Kütüphanesi, Hamidiye Bölümü, nr.1065.
- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-şuarâ*, c.1, s.546-548, Hazırlayan: Dr. İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1978.
- Latîfî, *Tezkiretü’ş-Şuarâ*, Lala İsmail Kitaplığı, nr.312, vr. 105a-b.
- Mehmet Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. 3, 4, s. 47, 199 Matbaa-i Âmire, İstanbul 1308-1315.

⁵³ Rıza Tezkiresi, vr. 23a, Üniversite Ktp., nr.2563.

⁵⁴ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c.2, s. 389, Meral Yayınevi, İstanbul.

⁵⁵ İsmail Paşa el-Bagdâdî, *Esmâü’l-Müellifin*, s.150, Millî Eğitim Matbaası, İstanbul, 1951.

- Müstakimzâde, **Mecelletü'n-nisab**, vr.289b, Süleymâniye Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü, nr.628.
- Seçme Şiirler Mecmuası**, vr. 63a-68a, Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü nr. 3563/15.
- Neşrî, **Cihannümâ**, vr.162b, Süleymâniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, nr.2080.
- Nev'izâde Atâyi, **Hadikatü'l-Hakâik fî Tekmileti-ş-Şakâik**, s.105 Hazırlayan: Doç. Dr. Abdulkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.
- Pervâne Bey, **Mecmua B.406**, Topkapı Hazine Kitaplığı, Bağdat Köşkü, vr. 1b, 9a-b (yazma).
- Ramazanzâde Nişancı Mehmed Bey, **Tarih-i Osmânî**, vr.36a, Süleymâniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Bölümü nr. 327.
- Rıdvan Paşa, **Tarih-i Rıdvan**, vr.90b, Süleymâniye Kütüphanesi, Hafid Efendi Bölümü nr. 226.
- Rıza Tezkiresi**, vr. 23a, Üniversite Kütüphanesi, nr. 2563.
- Sehî Bey, **Heşt-Behişt**, s. 21, 23-24, İstanbul 1325.
- Solakzade, Mehmet Hemdemî, **Solakzâde Tarihi**, s.162, İstanbul 1297.
- Şemseddin Sâmi, **Kâmüsü'l-A'lâm**, c.4, s.2918, İstanbul 1306-1316 / 1889-1898.
- Tayyarzâde Ahmed Ataullah, **Tarih-i Atâ**, c.4,s.107, Süleymâniye Kütüphanesi, Yozgat Bölümü nr.407.

Kısaltmalar

- age. : adı geçen eser
- c. : cilt
- C.N. : Câmiü'n-nezâir, Eğridirli Hacı Kemal, Bayezit Umumî, nr. 5782
- E. : İsmail Erünsal özel kitaplığı
- h. : Hicrî
- H.M. : Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi, Seçme Şiirler Mecmuası, nr. 3563/3
- k. : kaside

- Ktp. : kütüphanesi
m. : milādī
M.M.M. : Müellifi Meçhul Mecmua, Üniversite Kütüphanesi, nr. 1547
M.N. : Mecmuatü'n-nezāir, Edirneli Nazmī, Nuru Osmaniye Kütüphanesi, nr. 4222
N.M. : Nazire Mecmuası, Üniversite Kütüphanesi, nr. 739
nr. : numara
P.B.M. : Pervane Bey Mecmuası, Topkapı Hazine Kitaplığı, nr. 406B
s. : sayfa
vr. : varak

KASİDELER

I

Fâilâtûn / Fâilâtûn / Fâilâtûn / Fâilûn

1. Subh-dem bezm-i felekde husrev-i hâver güneş
Aldı cām-ı Cem aña feyz itdi şeb-nem zer güneş
2. Âfitâb-ender-hamef midür bugün kim şâh-vâr
Geydi nevrûzî-kabâ urundi nûr-efser güneş
3. Şâh-bâz-ı Sidre midür âşiyân-ı 'arşdan
Sebz-îâyir şaydı içün açdı bâl u per güneş
4. Yâ zümürüd sebzezarı revnaqına germ olup
Bâl açup cevân ider fâvus felekde zer güneş
5. Yâ şafâ bezmindeki şol şîşe-i pür-mey gibi
Gösterür âb içre bir dem şur'le-i âzer güneş
6. Nev-'arûs-ı mihrdür güyâ seher biñ nâz ile
Revzeninden gösterür 'aşıklara manzar güneş
7. Rüşen oldı hâl-i 'âlem nûr ile toldı cihân
Gün yüzünden açdı tâ kim 'anberîn-mi'cer güneş
8. Cennet-i Firdevs olupdur şan bugün gül-zâr-ı şubh
Kim pey-â-pey gezdürür hürî-şifâf sâgar güneş
9. Güyiyâ şâk-ı felekde zühre-i zerrîn-per
Çarha girüp deff-i nûr-efşân ile oynar güneş
10. Meclisinde bir Sikender-şâmetin devr itmege
Câm-ı la'lîndür kim olmuş pür-mey-i ahmer güneş
11. Şâh-ı 'âli-himmet ü vâlâ-neseb ol kim anuñ
Medhîni rüşen-zamîrinden kılar ez-ber güneş
12. Tâc-ver Sulţân Muhammed husrev-i güi-sitân
Ol kim oldı berç-ı tîğinden cihân yikser güneş
13. Rûzigârûñ levhasında şimdi zer-endüd ile
Sikke-i nâm-ı hümâyûnın kazır zer-ger güneş
14. Hükim-i tuğrâ-yı kader kadrin kazâ imzâ ider
Dâyim eflâkuñ sicillâtına sebt eyler güneş
15. Âfitâb-ı mülk ü millet âsümân-ı dîn ü dâd
Bir cinân-ârâ ider sulţân-ı baħr u ber güneş
16. Secdeyi vâ'ız görem gün yüzüne yâr eyle (kim)
Âsümân fi'l-hâl aña kürsî ola minber güneş
17. Tal'atundan yâ çirâğ-ı devletünden uyarur
Her seher kandil-i pür-nûrın ziyâ-güster güneş
18. Hasret-i ruşârûñ ile ğurbet içre her seher
Şubha dek bu maṭla' ile göñliini egler güneş
19. İy cemâli gül-şeninde bir gül-i ahmer güneş
V'iy nihâl-i kâmetünde mâh berg ü ter güneş
20. Şol nigâr-ı servi-kadd u lâle-ḥadsin kim senûñ
Gül yüzünden yüz kızardup aldı (hem) âzer güneş
21. Mevsim-i güldê senûñle ḳocuşup yatmağ içün
Berg-i gülden idinüp(dür) altına pister güneş
22. La'l-i cân-baḳşuñda buldı Hızr-ı dil âb-ı hayât
Gün yüzüñ devrinde gördi çeşme-i Kevser güneş
23. Öykünelen mâh u mihr-efrûzuña şermendedür
Gördügince mahv olup yüzün durur ekser güneş
24. Aydan âyine tutup düzineliden karşıña
Yüz qarasin ḥâşıl itdi şâhid-i hâver güneş
25. Husrevâ cân-ı cihânsin saña şîrinlik içün
Yazınur altun kalemle dürlü heykeller güneş
26. Tâc u tahtın terk idüp der-gâhuña yüz sürdügi
Budur iy şeh kim cemâlûñden naşib umar güneş
27. Âsümândan âsitân-ı devlete her gün gelüp
Yüz yire koyup ayağûñ toprağın öper güneş
28. Gerd-i râhuñdan olursa kîmiyâ mâhiyyeti
Âsitânunda bulup gencîne-i gevher güneş
29. Hâk-i pâyuñ gevherine yüz sürelden eyledi
Kâsesin pür-la'l ü rengin eyledi âzer güneş
30. Gice gündüz sîm ü zer baḳş itmege iner anuñ
Keffesinüñ biri mâh u birisi enver güneş
31. Feyz-i 'ilmûñden senûñ bir ḳatredür baħr-ı 'azîm
Görinür âbuñ öñinde zerreden aşğar güneş
32. Çarç olurdu baħr-ı feyzünde felek fülki eger
Şalmayaydı keff-i pür-cüduñ gibi lenger güneş
33. Sancak-ı nuşret-şîrûñ kanda kim 'azım eyleye
Gicede mehdür qarâvul gündüzün eşher güneş
34. Şarç u ğarba şubh u şâm ulak ile göndermege
Mâhdur çâpük-sivâr u tünd-cevân-ger güneş
35. Kadruñ ordusunda şâh nûh-felek bir haymedür
Sâyebân-ı ḥaşmetünde şemse-i ahḳar güneş
36. Âsümân-ı heftümüne irişürse fi'l-meḡel
Râyet-i feth-âyetünde olmaz hem-ser güneş

37. Pâdişâhâ heybetüñden kan kaşanur hink-i şubh
Satvetüñden eblağ-ı gûl gibi mużtar güneş
38. Tüsen-i gerdün eger râm olmaya fi'l-hâl anı
Âteş-i kahruña karşı şişiler hañcer güneş
39. Ka'fa-i düşmen ne denlü berk ise bünyâdını
Hâ diyince bir hevâyi tûb ile şaşar güneş
40. Şanki âteş-rengdür kim menceniğ-i ğaybdan
Her ne dem kim ağız açn ejdehâ beñzer güneş
41. Haşmuñı kahr itmek için üstine odlar saçar
Atılır a'dâ hışarı üzere ahter güneş
42. Şark u ğarb-ı 'âlemi nûryla tutmuşdur velî
Mihr-i ruhsârûñ öñinde zerre-veş dîtrer güneş
43. Âteş-i merg düşeliden cânına bundan biter
Göklere çıkdı dütlüni tartuşup iner güneş
44. Gerdiş-i gerdün elinden bu dil-i Şâfi gibi
Toldurur hün-ı cigerden dem-be-dem saġar güneş
45. Görmemişdür görmeyiserdür saña beñzer ebed
Bu 'a'fâ-bağş u ha'fâ-puş u hüner-perver güneş
46. Tâ şadefde ebr-i nîsân lü'lü-i lâlâ ola
Tâ cihânda hâşıl ide sengden gevher güneş
47. Âfîtab-ı devletüñ pâyende vü 'ömürüñ mezîd
Der-gehüñde bende-i muķbil kamer çâker güneş

(H.M., vr. 63-65)

II

Mef'ülü / Fâ'ilâtü / Mef'âlü / Fâ'ilün

1. İy cân u dil serîrine sulţân ya Hüseyn
Vi'y Kerbelâ'da şâh-ı şeh'dân ya Hüseyn
2. Çeşm-i çerâğ-ı 'âlem ü nür-ı cemâl-i Hâk
Cân-ı cihân ü rahmet-i Raġmân ya Hüseyn
3. Rüşen yüzüñde süre-i ve's-şems ve'd-fulhâ
Şânuñda nâzil âyet-i Kur'ân ya Hüseyn
4. Hâk-i rehüñ katında şehâ seng-rîzedür
Dürr-i 'Adenle la'l-i Bedaġşân ya Hüseyn
5. Hüşnüñ güninde olmaya bir berg sebzece
Bağ-i behişt ü ravza-ı Rıdvan ya Hüseyn
6. Ceddüñ Resül-i pāk ü atañ şâh-ı Murtażâ
'Ammuñ İmâm-ı dîn şeh-i merdân ya Hüseyn
7. İy nür-ı çeşm-i Fâtıma mahbüb-ı ins ü cân
Añladı bizi miñnet-i devrân ya Hüseyn
8. Mâh-ı Muħarrem irdi dem-i mâtem irdi âh
Olduñ bu ayda gün gibi pinhân ya Hüseyn
9. Kan ağladı şafak da şehâ şefkatinden âh
Ol dem ki itdiler seni ķurbân ya Hüseyn
10. Devr-i zamâna döñdi vü 'âlem yıkıldı şan
Dutdı cihânı nâle vü eġgân ya Hüseyn
11. Mâtem tonını geydi bulutlar bölük bölük
Bârân-ı gamla ķopdı çü tûfan ya Hüseyn
12. Gökler boyandı köke vü gün geydi karalar
Maġv oldu arada meh-i tâbân ya Hüseyn
13. Yırttı yüzini haşretine mihr ile mâh
Ağladı yir ü gök saña yeksân ya Hüseyn
14. Çarġuñ bükildi bili vü söñdi sitâresi
Encüm şaçıldı yire çü bârân ya Hüseyn
15. Deryâlar acıdı saña aķar sular daġı
Taşlar alup döġindi firâvân ya Hüseyn
16. Kanlar döküp firâķ ile her ķişi dir ki âh
Ķanı ne oldu sevgülü cânân ya Hüseyn
17. Gül gibi çehre ķana boyandı firâķ ile
Çâk itse tañ mı ġonca ġiribân ya Hüseyn
18. Sünbül saçını çözdü vü gül ġitdi kendüden
Süsen elinde hañcer-i bürrân ya Hüseyn
19. Eydür zebân-ı hâl ile ķanı ne yirdedür
Şibr-i la'tn ü neket-i merdân ya Hüseyn
20. Âl-i Resül'e ķankı yüzi ķara böyl'ider
Olsun Yezîd'e la'net-i Yezdân ya Hüseyn
21. Bir kimse kim seni canı gibi sevemeye
İlden beterdür ol niçe insân ya Hüseyn

⁹ E. ol dem: H.M. oldu; E. itdiler: H.M. kıldılar .¹⁰ E. zamâna: H.M. zamân; E. döñdi: H.M. bozuldu.¹⁶ E. firâķ ile: H.M. fıġân ile.¹⁷ E. Gül gibi çehre ķana boyandı: H.M. gül câmesini surġa boyattı.¹⁹ Bu beyit H.M.'de yoktur.²⁰ Bu beyit H.M.'de yoktur.²¹ H.M.'de 19. beyittir. H.M. bir kimse kim: E. her kim; H.M. cânı: E. Cân.⁵ E. bir berg sebzece: H.M. birbirin zerrece.

22. Bezm-i şamunda âteş-i hasretle yanmayan
Olsun hemîşe ney gibi nâlân ya Hüseyn
23. Derdâ ki tās-ı çarç-ı felek hânedânuña
Gâhî içürdi zehrî gehî kıan ya Hüseyn
24. Sen deşt-i Kerbelâ'da şusuz (biz) bunda âh vâh
Yire mi geçdi çeşme-i hayvân ya Hüseyn
25. Dervişem âsitanuña yüz süre gelmişem
Şâh-ı keremsin eylegil ihsân ya Hüseyn
26. Maşşer güninde el benüm etek sentîñ şehâ
Komağıl anda teşne vü 'uryân ya Hüseyn
27. Kandır şarâb-ı Kevgere Sâfi kuluñı sen
Geydür libâs-ı hulle-i rıdvân ya Hüseyn
28. Rağmet seni sevüp yoluña cân virenlerüñ
Olsun hemîşe hil'ati imân ya Hüseyn
29. Olsun şamu muhibbünne ruzî yarınkı gün
Şûrb-ı na'ım ü ni'met-i gufrân ya Hüseyn
30. Olsun saña vü âlûne Rûhü'l-Emîn müdâm
Kerrübilerle medh ü şenâhân ya Hüseyn (H.M., vr. 63)
6. Erbâb-ı 'aşk meclisini germ iden müdâm
Bir bâdedür ki irmez anuñ gerdine şarâb
7. Faşl-ı bahâr u mevsim-i güldür dem-i şafâ
Niçün elûnde olmaya cân-ı şarâb-ı nâb
8. Hâşâ ki 'adl-i pâdişeh-i kâmiyâbumuz
Buldı cihân-ı pîri yine revnağ-ı şebâb
9. Şâh-ı zamân u zıll-ı Hüdâ Bâyezîd Hân
Halk-ı cihâna işigidür mercî' ü me'âb
10. Zât u şifâtı pâk ü kamu fi'li pür-hikem
Devlet naşîb Hâkdan aña saltanat nişâb
11. Pîr-i hured ne denlû ki tahşîl-i 'ilm ide
Râyûñ öninde olmaya ol kıabil-i hıttâb
12. Dest-i güher-feşânuña nisbet 'Aden nedür
Bağr-ı Muhtî medhâl ü mümsik-durur şehâb
13. Hükûm-i Kazâ mezâ vü Kader kudretüñ şahâ
Taşdan geçer ne cân-ıla eyleye icinâb
14. 'Ahdüñde şöyle muntazam ahvâl-i halk kim
Kalb-ı 'adûdan özgede kalmadı inçılâb
15. Çeşm-i çerâğ-ı 'âlem ü maşşud-ı kâyinât
Zât-ı Kerîmüñ oldı eyâ mekremet-iyâb
16. Kuşlû'l-cevâhîri kademüñ tütüyâ-durur
Toprak anuñ gözine ki diye aña tûrâb
17. Şâhâ gönüñde hayme-i kadrüñi kıırmağa
Cân riştesinden eyledi 'ömrüm aña tınâb
18. Aylarda bir muqâbil olur diyü gün yüzüñ
Bozdi sitâresin felegüñ virdi mâha tâb
19. Her şubh-dem iapûña yüzün sürdüğü bu kim
Şem'-i ruhuñdan uyara kândilim âfitâb
20. Mîhr-i ruhuñla giceler ihyâ idüp yürir
Zülfüñ dîñinde kadre irem diyü âfitâb
21. Geldükce ruz-ı 'td ü şeb-i Kâdr 'âleme
Oldukça şavnım ile mütezzâ'if şamu gevâb
22. Zât-ı melek-şifatuñı Hâk müstedâm ide
K'oldur hemîşe maşşad-ı akşâ-yı şeyh ü şâb
23. Sâfi devâm-ı devlete cândan durâ kıılır
Yâ-Rabb anuñ du'âsını sen eyle müstecâb
(C.N., vr. 21b-22a)

III

Kasîde-i Şâfi be-nâm-ı Bâyezîd Hân
Mef ü lü / fâ i lâ tû / me fâ i lû / fâ i lûn

1. Sâkî pür eyle cân-ı şabûhî çü âfitâb
Kim ruz-ı 'td irişdi zihî vaqt-i müsteşâb
2. 'Arz it cemâlünü k'ola bir günde iki 'td
Çöz zülf ü perçemüñ kâla dem-beste müşğ-nâb
3. Pîr-i muğân ki mey-kedenüñ şeyhî diyilür
Zerğ u riyâ haşâdur u zevğ u şafâ şavâb
4. Bezm-i şarab bezendi vü hengâm-ı 'şdür
Mutrib neye küyer kıanı çeng ü kıanı rebâb
5. Şol cân-ı mey gerek bize sâkî ki cür'ası
Mest-i hârâb ide bizi ol tâ-dem-i hisâb

²² H.M.'de 20. beyittir.

²³ H.M.'de 21. beyittir.

²⁴ H.M.'de 22. beyittir. E. deşt: H.M. düşüp

²⁵ H.M.'de 23. beyittir.

²⁶ H.M.'de 24. beyittir.

²⁷ H.M.'de 25. beyittir.

²⁸ H.M.'de bu beyit yoktur.

²⁹ H.M.'de 26. beyittir.

³⁰ H.M.'de 27. beyittir.

GAZELLER

Mecmualarda Olmayan Gazelleri:

Mef ü lü / Me fâ i lü / Me fâ i lü / fa ü lün

Gül gerin oluban yoluña saçılmasun iy dost
Şovuk geçer iken dañı açılmasun iy dost⁵⁶

Me fâ i lün / Me fâ i lün / fa ü lün

Mey-i gül-günü Şâfi nüş kılğıl
Koma elden 'aşâyı pîr-ane dur⁵⁷

Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün

1

1. Gül-şene servüñden iletmiş haber bād-ı şabā
El uzatmış kim çenār ide anuñla merħabā
2. Lāle-ruşaruñ gibi bir gülden yoğdur reng ü bü
Mişli yoğ-ıdı cihānda varsa ger büya vefā
3. Zülfün ucına iren alur lebüniden kām-ı dil
Çadre uğrayan kişünün hāceti olur revā
4. Nāz ile gül-şende mestāne şalıñdı şāñ-ı gül
Mest şandı gonçanuñ ağızın koçar bād-ı şabā
5. Tütüyādan hātırında çeşmümün vardur gubār
Yüzine baķmaz dañı ger hāk-i pāyuñı bula
6. Dil gerek Şâfi ki 'aşkuñ pertevinden hażz ala
Çün mücellā olmaya āyine kesb itmez şafā
7. Bu 'arūs-ı Mışr tutdı yüzine nîli-niķāb
Zülfünün şamında zāhir ola bu hüsn ü bahā
(P.B.M.,vr.9a-b)

Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün

2

1. Niçebir feryāda vara nāle vü āhum saña
Gün gibi rüşen degül mi hālüm iy māhum saña
2. Bir meh-i nā-mihr-bānsın key şaķın kim irmeze
Nāle-i şeb-gır ile āh-ı seher-gāhum saña
3. Saña sengin-dil disem gönlüne kaķı gelmesün
Taşlara kār itdi āħir itmedi āhum saña
4. Zülf-i kec-refstāruña uydunısa güm-rāh olmadum
Her ne yūzden gözleşem toğru varur rāhum saña
5. Yüz çevtirdün ehl-i dilden dil-berā zülfün gibi
Yoħsa yañlış söz mi dir ağıyār-ı bed-ħ āhum saña

6. Hüsrevā hüsn-i cihān-efrüzünü bir kez gören
Pādişāh-ı dehr olursa kul ola şāhum saña
7. Şāfiyem kim sen Muhammed hürmetiyçün umaram
Ben şikeste-hātırın vaşl ide Allāhum saña
(M.N., vr.11b; C.N., vr.17b)

Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün

3

1. Cān revān oldı yaşumla küy-ı cānāndan yaña
Āferin kim yüz şuyıyla gildi cān andan yaña
2. Ben nice cān kırtaram şol ğamze-i hün-rizden
Kim çeker her laħza biñ hañcer dil ü cāndan yaña
3. Pış-keş cān gönderürdüm lāyık olsam hıdmete
Göñlümün tahtındaki lutf issi sulñandan yaña
4. Eşki-çeşmüm cüy oluban turmaz aķar dostum
Sen şanevber-kāmet ü serv-i hırāmāndan yaña
5. Sen meliksin key şaķın uyuma raķıbtün sözine
Ādemün hālın bilürsin baķına şeyñandan yaña
6. Tütüyā gibi kaķarlar iy gözüm nürü şabā
Gerd-i rāhuñdan iledürse Şifāhāndan yaña
7. Şāfiyā dil-teşneyem yāruñ leb-i la'lin koyup
Varımazam şusus olursam Āb-ı Hāyvāndan yaña
(M.N., vr.15b-16a)

Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün

4

1. Yā Rab ol meh-rü ne cāndur kim dinür cānān aña
Kim kulaķdan 'aşıķ oldı görmedin bu cān aña
2. Tutdı ser-tā-ser göñül mülkin berāt-ı hüsn ile
Şol per-i-peyker k'olupdur ins ü cān hayrān aña
3. Āh eger bu hüsn ü hulķ ile vara büt-hāneye
Vālih ü hayrān ola her şüret-i bi-cān aña
4. Pādişāh-ı hüsn olaldan ol meh-i çābük-süvār
'Arşā-i cān u cihān olnuş-durur meydān aña
5. Ben kime şerħ eyleyem derd-i dil-i bi-çāreyi
Var mı bir cān k'itmemişdür zār ile giryān aña
6. Ten za'rf ü cān ğarib ü dil şikeste-hātır āh
Pes nice feryāda vara nāle vü efgān aña
7. Tır-i ğamzeñ zaħmına cān virdügi Şāfi bu kim
Tāze güldür zaħm-ı ra'nāñ gonçadur peykān aña
(P.B.M.,vr.1b)

⁵⁶ Kınalızāde, age., c.1, s.548; Latifi, age., vr.105a-b.

⁵⁷ Belig, age., vr.22a.

Mef ü lü / me fâ i lü / me fâ i lü / fa ü lün

5

1. Äyine-i cändur bugün ol şüret-i zibâ
Rüşen görinür anda kamu naqş-ı dil-ârâ
2. Mâhiyyetini gün yüzünüñ şüfi ne bilsün
Nürü kaçan idrâk idiser dide-i a'mâ
3. Âşüfte vü sevdâ-zedeler kaldı ayakda
Günden güne baş çekmesün ol zülf-i şeb-âsâ
4. Nâzüklük ile la'l-i dürer-bârûna iy dost
Khan yağı kızıl düşmen imiş bâde-i hamrâ
5. İy hür-i cinân bâğ-ı Bihişt n'idelüm biz
Âşıklara küyuñ mı degül cennet-i Me'vâ
6. Tübî boyuñuñ degmesidür serv-i ser-efrâz
Şehlâ gözüñüñ bendesidür nergis-i ra'nâ
7. Şâfi gam-ı 'aşkıyla ölürsen de kayurma
Men mâte mine'l-'ışkı fe-ğad mâte şehidâ"
(M.N., vr.23a)

Mef ü lü / fâ i lâ tû / me fâ i lü / fâ i lün

6

1. Keşf it niğabuñı k'ola şermende âfitâb
Çöz bend-i zülfünüñ kıla dem-beste müşg-i nâb
2. Beñzer 'arüs-i hüsniñe meşşâfadur şabâ
K'olmuş cemâlün ayına äyine-dâr âb
3. Şevk-i lebüñle çeşme-i çeşmüm akıtduğı
Yâküt-ı ter midür yine yâ la'l-i hoş-müzâb
4. Hicründe hânümân-ı dil odlara yanmağı
Seyl-âb-ı eşki kurmuşam iki göz âsiyâb
5. Devr-i kamerde fitne-i âhîr zamân gözüñ
Ğavğâya şaldı 'âlemi kendüsi mest-i hâb
6. Sulfân-ı 'aşk haynesini dilde kurmağı
Cân riştesinden eyledi 'ömrüm aña tınâb
7. Şüfi bihişt ü Kevşer umar cân u dil virüp
Şâfi cemâl-ı yâr ile câm-ı şarâb-ı nâb
(M.N.,vr.39b)

Fe i lâ tün / fe i lâ tün / fe i lâ tün/ fe i lün

7

1. Çün ezelden bize derd ü gam-ı 'aşk oldı naşîb
Luğf idüp zañmete girme kerem it hâce tabîb

2. Kamu il terk-i diyâr ile ğarîb ola ben âh
Kendü şehrumde ğarîb olmuşam iy cân bu ğarîb
3. Hâm-ı zülfünde görüp gönlümü men' eyleme kim
Karañu gicede kıanda vara bî-çäre ğarîb
4. Şanemâ zülf-i dil-ävizüne yüz virme ifen
Ne revâdur k'aşla Ka'be-i hüsni içre şalîb
5. Birebirdür dil ü cân derdine Şâfi iricek
Müjde-i vaşl-ı nigâr u leb-i cân-bağş-ı habîb
(P.B.M., vr.67b)

Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün

8

1. Şaçdı bâğ u râğa 'anber kâkül-i müşgîn-i dost
Kıldı âfâkı mu'atlar kâkül-i müşgîn-i dost
2. Hıttâ-i Çin ü Hıttâdan şubh-dem sancağ çözüp
Eyledi Rümü müsahhar kâkül-i müşgîn-i dost
3. Gül-sitân-ı hüsni içinde 'anberin günlük tutup
Misk-i terden kurdı çâder kâkül-i müşgîn-i dost
4. Her tarafdan güller üzre fâze sünbüller şalup
Nergisi kıldı müsahhar kâkül-i müşgîn-i dost
5. Hâl-i Şâfi key mükedderdür perişân olalı
Turre-i tarrâr-ı dil-ber kâkül-i müşgîn-i dost
(M.N., vr.43b)

Fâ i lâ tün / fe i lâ tün / fâ i lün

9

1. Kulların şâh-ı cihân itmese yâd
Elümüzden ne gelür güce ne dâd
2. Hâşa lî'lah ki raqîbüñ sözile
Âşinâ-yı seg-i küyuñ ola yâd
3. Miñnet ü ğuşşayıçun gam yimezem
Reh-i 'aşkıñda belâdur baña zâd
4. Baht-ı bî-tâli' ü şürüdeden âh
Zulm-ı bî-dâd-ı felekden feryâd
5. La'l-i cân-bağşuña Şâfi iremez
Meger ol dem k'idesin luğf ile yâd
(M.N., vr. 59b-60a)

Mef ü lü / me fâ i lü / me fâ i lü / fa ü lün

10

1. İy kıble-i 'uşşâk işigün Ka'be-i ma'bed
Alnuñda 'ayân gün gibi uş nür-ı Muhammed

* "Aşk sebebiyle ölen kimse muhakkak ki şehit olarak ölmüştür".

2. Gün yüzün için 'arz ider iy şâh-ı cüvân-baht
Mâh-ı felek aydan aya taqvim-i mücedded

3. Nakş-ı haç u hâlün yazar iken kalem iy dost
Göz karasile kaşuñ için çekmiş iki med

4. Cân gözine hâk-i kademün kuhl-ı cevâhir
Dil derdine dermân leb-i la'lün-durur Ahmed

5. Tübî boyuñuñ gerdine irişmeye hergiz.
Gül-şende ne deñlü ki çeke serv-i sehî çad

6. Dâl itdi şehâ kaddümi şol râ kaşuñ âhîr
Derd ü gam-ı 'aşkuñla beni itmek için red

7. Şâfti niçebir mesned arar yâr işiginde
Yitmez m'ola bu seng-i melâmet bize mesned
(M.N., vr.63a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
11

1. Hüsrevâ şîrîn-lebündür şehd ü şekerden lezîz
Çanda var 'âlemde ol çand-ı mükerrerden lezîz

2. Hâşa li'llah kim gele tatlu dilünden acı söz
Her ne söz kim söyleseñ pâlûde-i terden lezîz

3. Âb-ı hayvân kim cihân bezminde cân virür geçer
Olmaya la'l-i lebün devrinde sâğardan lezîz

4. Cân-ı şîrîn havf olursa sözleründen tañ midur
Çanda buldı şerbet-i güftâr dil-berden lezîz

5. Leblerün vaşında Şâfti sözi iy hür-i bihişt
Ni'met-i vaşluñ haқыçun âb-ı Keşgerden lezîz
(P.B.M.,vr.117b)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
12

1. İrdi çün gerd-i siyâh-ı haç-ı yâr
Gönül âyinesine çondı çubâr

2. Devr-i hüsünde güneş micnere-süz
Şeb-i zülfinde kamer meç'ale-dâr

3. Mâh kim kâse iken az görünür
Eyle beñzer çöreginde çığı var

4. 'Anberîn zülfüne öykündi meger
K'oldı rüsvâ-yı cihân müşg-i Tatar

5. Dehen-i tengün idüpdür şanemâ
Âb-ı hayvân gözine 'âlemi târ

6. Çeşm-i mestün göz göre kanlar içer
Leb-i la'lün ne 'aceb cânâ kıyar

7. La'l ü mercân yirine Şâfti yine
Yoluña kanlu yaşın itdi nişâr

(C.N., vr.127a)

Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lûn
13

1. Şanemâ mihrî hacil ta'at-ı meh-rüyuñ ider
Serv-i âzâdeyi bende çadd-i dil-cüyuñ ider

2. Lâlenün sînesine dâğ-ı cefâ hâlün urur
Gülü şermende senün çadd-i semen-büyuñ ider

3. Boynı bağı kul ider sünbülî çapuñda senün
Pâd-şehler idemez anı ki bir müyuñ ider

4. Serv bostânda ayağ üzre çurup şâm u şehar
Ruh u zülfün gözedür hem heves-i büyuñ ider

5. Sanki şekker şuya düşdi leb-i şîrîñ için
Cân-ı Şâfti yine 'azm-i sefer-i küyuñ ider
(H.M., vr. 65)

Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lûn
14

1. Yine gül-şen yüzi şan taze gül-âb ile yunur
Yine cân çussaları cân-ı şarâb ile yunur

2. Gül yüzün muşhafın açup yüzine sünmek için
Çeşme-i mihr-i çemen feyz-i şehâb ile yunur

3. Devr-i güldür berü gel kim mey-i gül-renk içelüm
Ger gönül şîşesi cân-ı mey-i tâb ile yunur

4. Hâlvat-i tende hayâl-i leb-i cân-başuñ ile
Eşk-i sîmîn dem olur la'l-i müzâb ile yunur

5. Çanlı yaşum toza çark olsa yoluñda ne 'aceb
Çamu nesne şu ile vü şu türâb ile yunur

6. Şâfti cürmüñi añup göz yaşını sen döke gör
K'anca yüz çaralığı çatre-i âb ile yunur
(H.M., vr. 65)

Fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lûn
15

1. Niçebir nâz idüp ol şüh nazardan açılır
Gül gibi yüze gülüp vaçtı şeherden açılır

2. Çünki çaddinden söz açıldı gül-i handân için
Çıl tebessüm ki dil ol gonca-i terden açılır

3. Ne megesdür lebün üstindeki hâlün kim anuñ
Tâli'i çanda ise şehd ü şekerden açılır

4. Leb-i la'lüñden alur dil yine ağzuñ haberin
Nitekim rāz-ı miyān bend-i kemerden açılır
5. Berķ-ı āhum gibi āfākı tatar bir demde
Her ne söz kim şanemā sūz-ı cigerden açılır
6. Şāfiyā mey-kedeler küncini elden koma kim
Genc-i devlet kişiyē mey-kedelerden açılır
(C.N., vr.118b)

Me fā ī lūn / me fā ī lūn / fā ū lūn

16

1. Ne cānsın kim saña cānān dimişler
Göñüller tahtına sulţān dimişler
2. Hezārān- cān-ı 'āşıkısın habībūñ
Kemān ebrūsına kurbān dimişler
3. Yüzüñe gül-şen-i cennet diyenler
Şaçūña sūnbül ū reyhān dimişler
4. Hāţ-ı ser-sebzūñi Hızır okıyanlar
Lebūñe çeşme-i hayvān dimişler
5. Ne söz kim söylese Şāfi lebūñden
Olur cān derdine dermān dimişler
(C.N., vr.205b)

Me fā ī lūn / me fā ī lūn / fa ū lūn

17

1. Cemālūñ rūhuma reyhān bağışlar
Vişālūñ derdüñe dermān bağışlar
2. Şehā şekker-lebūñ şol şerbetidür
Ki her bir cür'ası biñ cān bağışlar
3. Cemālūñ 'aksidür nūr-ı tecellī
Görürse kāfire imān bağışlar
4. Leb-i la'lūñ kime bir büse virse
Bahāsın cān alur andan bağışlar
5. 'İnāyet terbiyet 'aynī keremdür
Kulına her ne kim sulţān bağışlar
6. Bağışla suçımı Şāfi kuluñdur
N'ola kişi kişiyē kan bağışlar
(C.N., vr.205b)

Mef ū lū / me fā ī lū / me fā ī lū / fa ū lūn

18

1. Yā Rab ne perīsın ki yüzūñ görse melekler
Bir āh ideler k'oda yana cümle felekler

2. Cānā ne meleksin ki gice reh-güzertüñde
Meş'al yirine cān yaqalar gökde melekler
3. Eyyām-ı firākuñda baña 'āķibet āhır
Kan oldı sentüñle yidüğüñ nān u nemekler
4. Sen dil-ber içün cān virüben yildüğüñ iy dost
Āhır yile varmasa idi bunca emekler
5. İzūñ tozına tulhfe diyüñ bād-ı şabādan
Şāfi dil ū cāndan viribir saña belekler
(C.N., vr.211b)

Fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lūn

19

1. Cān cemālūñ şevķile mesrūr olur
Dide didārūñla hem pür-nür olur
2. Şol dile kim zerrece mihrūñ düşe
Gün gibi 'ālemde ol meşhūr olur
3. Derdüñe hem-dem düşen dermān bulur
Zülfüñe ber-dār olan Mangūr olur
4. Göñlüm evin zulm ile yıksañ n'ola
'Adl ile vīrāneler ma'mūr olur
5. Gül yüzūñ devrinde cām-ı mey tatan
Nergis-i mestūñ gibi maħmūr olur
6. İy güneş yüzlü kerem kıl gitme kim
Gündüzüm sensüz şeb-i deycūr olur
7. Görse Şāfi gün yüzūñ āyinesin
Açılır ğam girüñ dil mesrūr olur.
(C.N., vr.117b)

Mef ū lū / fā i lā tū / me fā ī lū / fā i lūn

20

1. Ğamzeñ hadengi gelse dile cān alur gider
Beñzer kaçūñ kemānına kurbān alur gider
2. Yā Rab ne fitnedür bu ki mestāñe gözlerüñ
Bu ğamze ile nice nice cān alur gider
3. Yüz virmegil rakīb-i dil-āzāra düstüm
Dīn düşmenidür ol şaķın imān alur gider
4. Zülfüñ şabāya yiltenüp āşüfte göñlümi
Demler geltir ki bī-ser ū sāmān alur gider
5. Erbāb-ı 'aşķa ta'ne kılan şeyh şehrden
Nāzūk degül mi uydurup oğlan alur gider
6. Bir ser-firāz dur meger ol yār-ı gül-'izār
Kim deste deste sūnbül ū reyhān alur gider

7. Şâfi yolunda cân virüben gitse dünyadan
İzüñ tozını tuhfe-i Rıdvân alur gider
(C.N., vr.86b-87a)

Me fâ i lûn / me fâ i lûn / fa ü lûn
21

1. Boyuñ bir serv-i ra'nâdur güli var
Semen üzre perişân sünbülü var
2. Ne nâzükdür cemâlülñ gül-şeni kim
Gül-i ter üzre müşğîn kâkülü var
3. Ne gül-şendür yüzüñ kim her tarafda
Fiğân ider hezârân bülbülü var
4. Nice mest ü hârâb olmaya cismüñ
Öñinde çün lebüñ bigi müli var
5. İnanıma zülfinüñ 'ahdine Şâfi
Kim anuñ bir başı vü biñ dili var
(C.N., vr.132b)

Mef ü lû / fâ i lâ tü / me fâ i lû / fâ i lûn
22

1. Çün nirde dürc-i gevhere ol la'l-i nâb olur
Naqd-i revân-ı dide 'aķık-ı müzâb olur
2. Şîrîn-lebüñ hadîşini yâd itdüğüm bu kim
Söz kim lebüñden açıla faşlu'l-ı hîfâb olur
3. Sen serv-i mâh-çihreye her kim nazâr kılar
Burc-ı şerefde âlî'i şân âfîüb olur
4. Zülfüñ yüzüñde baş açuban el götürdügi
Bu kim seherde şamu du'â müstecâb olur
5. Devletlü âsitânuña yüz sürdügi bu kim
Bir demde biñ benüm gibiye fetḥ-i bâb olur
6. Şevk-i muḥabbetüñ dil-i 'aşıkdan iste kim
Gencüñ hemîşe maḥzeni künc-i hârâb olur
7. Şâfi lebüñ şarâbını emse 'aceb degül
Ekşer budur ki cür'a naşib-i türâb olur
(M.N., vr.138a)

Mef ü lû / me fâ i lû / me fâ i lû / fa ü lûn
23

1. İy dil saña âsân ola dirseñ şamu düşvâr
Yâruñ ser-i zülfi gibi ayağına düş var
2. Dil-ber n'ola sengin-dil ise rahm ide şâyed
Göz yaşını araya düşür sen daḥı yalvar

3. Kaşuñ çatuban hışm ile kıлма nazâr âḥir
Kim dir saña cânâ gözüñ üstinde kaşuñ var
4. Hicründe göñül ğamzeñe düşünse 'aceb mi
Yalıñ kılcı cân kayusunda kişi karvar
5. Öldüğine dirildüğine bakmayup iy dost
Şâfi leb-i şîrîñüñe cân atdı meges-vâr
(M.N., vr.127b)

Me fâ i lûn / me fâ i lûn / fa ü lûn
24

1. Şaçuñ sünbül yüzüñ berg-i gül-i ter
Hıaḥ-ı 'anber-feşânuñ misk-i ezfer
2. Cihân içre cemâlülñ bāğ-ı cennet
Özüñ hürî sözüñdür âb-ı Kevşer
3. Hıaḥuñ Hızır u lebüñ ser-çeşme-i cân
Dişüñ lü'lü dehânuñ dürc-i cevher
4. Seni cânâ ne hoş-zibâ yaratmış
Ta'âlâ Şânehü Allâhu Ekber
5. Göñül ıflı henüz okurken ebed
Cemâlülñ muşḥafın cân itmiş ezber
6. Yüzüñ 'aksin görelden âb içinde
Güneş hergün düşüp üstine dıtrer
7. Ne dar'vi kim ide Şâfi lebüñ çün
Sözine şâhid olur şehd ü şekker
(M.N., vr.119a-119b)

Me fâ i lûn / me fâ i lûn / fa ü lûn
25

1. Revân olsañ sen iy serv-i semen-ber
Gözüm yaşı olur senden revân-ter
2. Firâkuñda yaşum âhumla hem-dem
Olursa n'ola hoşdur nağme-i ter
3. Beni 'aşk odile korķıtma iy dost
K'oda yanmağdan incinmez semender
4. Gözüñ ğamzeñ uciyla cânâ her-dem
Şunar şan teşnelere âb-ı ḥançer
5. Bize bâr-ı ğamuñdan ḥar-raķibüñ
Cefâsı artuğ olur cevri ser-ber
6. Cefâ vü cevri ile senden ayırdı
Beni bu çarḥ-ı bi-mihr ü sitem-ger
7. Niçebir illere yalvara Şâfi
Çü sensin pâdişâh-ı heft-kişver
(M.N., vr.119a)

Me fâ i lûn / me fâ i lûn / fa ü lûn

26

1. Götür yüzden niķab iy mâh-peyker
Görünsün âfitâb-ı sâye-perver
2. Seni cân-âferîn cândan yaratmış
Ta'âlâ Şānehü Allāhu Ekber
3. Ne cânsın kim yirün var cân içinde
Fedâ olsun saña cân u dil ü ser
4. Seçilmez cism ü cânuñ birbirinden
Zihî cism ü zihî rüh-i muşavver
5. Göñül âyât-ı envâr-ı İllāhî
Cemâlülñ muşhafından itmiş ez-ber
6. Gören kaşuñ hilâlin gün yüzünde
Dir ahsent iy meh-i ferhunde-ahter
7. Lebün vaşf itse Şâfi nüş ider şan
Şarâb-ı Selsebil ü.âb-ı Kevşer

(M.N., vr.119a)

Fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lûn

27

1. Hüsñ ilinden bugün iy serv-i revân tâze habar
Hañt-ı sebzün görinür kim varaķ-ı cāna yazar
2. Dilde dāğ-ı gam-ı zülfün nice pinhān olısar
Yirde kalmaz çü bilürsün şānemâ kara habar
3. Sāye şalsa ne 'aceb 'arızuña zülf-i siyeh
Yıldı birgün şāmu kâfir haçını suya şalar
4. Baş urur yüzüne her-dem gözün öñinde şācuñ
Gör ne kâfir-durur ol kim göze göz oda tapar
5. Bir söz ile yirin od eyleyiser la'l-lebün
Ağzı dadı ile tek tırmarz ise teng-şeker
6. Dem-be-dem luţf idüp üftādeleri küyuñda
Ser-i zülfün gibi yirden götüdür bâd-ı seher
7. Şâfi çeşmünden umarsa n'ola himmet-i nazār
Toprağı gevher ider himmet-i erbâb-ı nazār

(M.N., vr.107a)

Fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lûn

28

1. Cān ne vech-il'ide ol şüret-i zibāya nazār
Kî güneş pertevine döymez iken nür-ı başār
2. Ne kadar dīde nazār-bāz-ı cihān ise şehā
Rüşen oldur k'idemez gün yüzün aynā nazār

3. Görelî şüret-i cân-pervertüñi küyuñda
Naķş-ı dīvāruñ olup tañā kalur nür-ı başār
4. Gün gibi kendüñi rüsvā-yı cihān itmekte
İy cefā-pişe felek ķarnuña kim taş başār
5. Bezm-i dil-berde şaķın germ olup āh itne raķtīb
Kim senün ünmaduğūñ müsiki yirine geçer
6. Şānemâ bezm-i cemālünden ırāķ şem' gibi
Tutuşup hasret odına yanaram şām u seher
7. Nazār it hāl-i dil-i Şāfiye kim la'lüñ içün
Gözlerinden dökilür yaş yirine hün-ı ciğer
(M.N., vr.106b-107a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn

29

1. Ebr-i zülfün kim bugün mâhitâb üstindedür
Beñzer ol yüz ķarasına k'âfitâb üstindedür
2. Bure-ı hüsñünde neden bulmuş 'aceb böyle küsüf
Şol hilâl ebrüaruñ kim mâhitâb üstindedür
3. İy gözüm nürî cemālün dīde-i terde bugün
Âfitâb-ı sâye-perverdür kî āb üstindedür
4. Hüsñ-i hañ görmek dilerseñ luţf idüp āyine al
Ol hañ-ı yâķütü gör kim la'-i nâb üstindedür
5. Çeşm-i mestün hışın iderse cânâ la'lüñ çün ne tañ
Fitne vü aşüb u çeng ekşer şarâb üstindedür
6. Ben ğarīb üftādeyi hâk içre görmek ğam degül
Mürde-şeng lâ-büd yir altında türâb üstindedür
7. İy Süleymān-ı zamān devründe Şâfi fi'l-meşel
Beñzer ol m'ürā ki seng-i āsiyâb üstindedür
(M.N., vr.95b)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn

30

1. Bir yirün k'ol dil-ber-i hürî-liķā üstindedür
Cennet-i firdevs anuñ altında yâ üstindedür
2. Yüz sürerse hâk-i pâyine 'aceb midür ğlneş
Pertev-i nür-ı Hüdâ ol meh-liķā üstindedür
3. Kendüzin mâh-ı felek yüce tatarasa tañ mıdır
Âfitābuñ menzili bedr-i dücâ üstindedür
4. Meclisinden şem'-i bî-çāre nice vire haber
Od yanar başında biñ dürlü belâ üstindedür
5. Kanum içdi göz göre Şâfi benüm ol ğonca-leb
Şora varursañ henüz ol hün-bahâ üstindedür
(M.N., vr.94b)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
31

1. Hastadur nergis gözün çün derd ile cân viriser
‘İlet ile dirilen pes miñnet ile ölişer
2. Ğarķ olursa göz yaşına tañ mı nîlüfer gibi
Bu meğeldür ‘âkıbet sulu señek şuda yiter
3. Luţf u kahrından söz açdum gül gibi hândân iken
Ğoñçe-veş yuandı dehânın dınmadı hiç hayr u şer
4. Çok-durur bendi nesim-i şubhdan özge bugün
Kim çıkışur kâkül-i müşğînün ile ser-be-ser
5. Geldügince külbe-i ahzânuma mihmân-ı Ğanı
Çekdüĝi hûn-ı cigerdür âb-i çeşmüm mâ-hazar
6. Ârzü-yı ni’met-i vaşluñla iy şîrîn-sûhan
Âteş-i hasretde cânlar eridür şehd ü şeker
7. Serverâ serv-i bülendün säyesinde Şâfi
Ser-firâz itse n’ola kim âdem âdemden biter
(M.N., vr.66b-67a)

Me fâ i lûn / fe i lâ tûn / me fâ i lûn / fe i lûn
32

1. Kemend-i şayd-ı dil ol zülf-i tâb-dâruñdur
Belâ-yı cân u cihân çeşm-i pür humâruñdur
2. Cihânda dâĝ-ı muhabbet didükleri cânâ
Derün-i cânâda bugün hâl-i Zengibâruñdur
3. Hıñâ vü Çine viren tuhfе büy-ı zülfünden
Diyâr-ı Rûma gelen hañt-ı müşgi-bâruñdur
4. Firâķ u hasret ü derd ile susuzın ölene
Hayât-i tâze viren la’l-i âb-dâruñdur
5. Cigerde Ğamzesini hoşça tut ağırla gönül
Ki buñ deminde senün yâr-ı Ğanı-gûsâruñdur
6. Şikâyet itme şaķın Şâfi cevri dil-berden
Ki vaşl iden seni dermâna derd-i yâruñdur
(M.N., vr.144a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
33

1. Her kaçan kim nâz idüp ol şüh-ı cânân gizlenür
Eyle şankim ĝün dutlur mâh-ı tâbân gizlenür
2. Nuţķ-i ‘İsiden dem ürüp söze gelse leblertün
Hacetinden yire girüp âb-ı hayvân gizlenür

3. Ol leb-i cân-pervertünden dem-be-dem iy seng-dil
Her kılında zülfünün niçe dil ü cân gizlenür
4. Gözleründe gizlenür tenhâ velî mesken degül
Her kılında zülfünün niçe dil ü cân gizlenür
5. Gül yüzünden râz açarsa tañ degül sünbül saçuñ
Ğalb-i kâfirde kaçan esrâr-ı tünân gizlenür
6. Gizlenürse n’ola Şâfiden rakib-i bed-firâl
Mü’min olan kimseden elbette şeytân gizlenür
(C.N., vr.114b)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
34

1. Yanduran sinemde dil şen’in yüregüm yağıdur
Ğarķ iden bu ‘âlemi kanlu yaşum imnağıdur
2. Sâ’idi yârûñ Yed-i Beyzâ nişânın gösterür
Vâsıfî sîmîn-ķalem ol dil-berün barmağıdur
3. Yâr küyü itinün izin görürseñ iy gönül
Süregör yüzün gözün çün tâze gül yaprağıdur
4. Kâkülün altında hañtuñ gördüm iy dil-ber didüm
Didi müskîn anı kim görür yılan ayağıdur
5. Şâfîmün eyler meşâmını mu’atţar müşg-i Çin
Her ne dem bād-ı şabâ sünbül saçuñı tağıdur
(P.B.M., vr.147a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
35

1. Cân cemâlün muşhafından her kaçan kim fâl açar
Tâlîüm mes’ud olup devlet-durur iķbâl açar
2. Ğün yüzün devrinde hañtuñdan söz açar dil-berâ
Rüz-ı maşşerde şanasın nâme-i a’mâl açar
3. Dil hevâ-yı küyüñü aınca iy hür-ı bihişt
Mürĝ-i cân uçmağ için fi’l-hâl perr ü bâl açar
4. Devri hûsnünde ‘acebdür ben Ğarib üftâdenün
Dem-be-dem gönlin hayâl-i zülf ü hañt u hâl açar
5. Dide vü dil mâcerâsı çeşm-i hâb-âlüd ile
‘Arz idersen uyhusın ol kışşa-i emşâl açar
6. Sâķiyâ gül devridür mülden pür eyle cânı kim
Ğayĝulu gönülleri ol cân-ı mâl-â-mâl açar
7. Jeng-i Ğam tutsa gönül âyinesini Şâfiyâ
Câm-ı mey nüş eylegil kim ĝussañı derhâl açar
(P.B.M., vr.154a)

Fe i lâ tûn / fa i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lûn

36

1. Her ne araya kim ol şâh-ı cihân sâya şalar
Hâk Ta'âlâ nazar-ı luğın ol araya şalar
2. Şeb-i zülfinde gönül kim yüzi ayın gözedür
Yiri nür uçmağ ola kim nazar ol aya şalar
3. Fikr-i zülfünle gönül hoş-dem olursa ne 'aceb
Devlet ol başa konar kim aña hem-sâya şalar
4. Pertev-i nûr-ı İllâhî görinür gözlerine
Her ne cân kim nazar ol şüret-i zibâya şalar
5. Cân atup Şâfi ser-i küyüña varursa n'ola
Ölmedin kendüzini Cennet-i Me'vâya şalar
(P.B.M., vr. 194a)

Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lûn

37

1. Yine cânâne ki keklük gibi bostânda seker
Beñzer ol hürîye kim ravza-i rişvânda seker
2. Çeşm-i mestûn dile hışm itdüğini cân işidüp
Korqusından bilemez kanda başar kanda seker
3. Hâk-i pâyuñdan ırağ oldı şanur beni rakîb
Bunda tendür görinen cân u gönül anda seker
4. Bend-i zülfünle gönül cennet-i küyüñde sentûñ
Mürğ-i pâ-besteye beñzer ki gülîstânda seker
5. Bunca yıldur leb-i cân-bahşuña cânân iremez
Dil-i miskîn dağ ol zülf-i perîşânda seker
6. Dehen-i teng-i şeker-bârûñ añup tûf-i cân
Yine şîrîñ-sûhân olup şekeristânda seker
7. Fikr-i cennetde yiler şüfî velî Şâfi iseñ
Mürğ-i cânunı harem-i Ka'be-i cânânda seker
(H.M., vr. 66)

Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lâ tûn / Fâ i lûn

38

1. Tâs-bâz-ı çarh-ı dîn kim dem-be-dem âdem kâpar
Gâhi tâc-ı Keykubâd u gâhi câm-ı Cem kâpar
2. Fi-l-meşel şol yâr-ı şîrîñ-kâre beñzer kim anu
Şîr ile çîñî gözünden sürmeyi her dem kâpar
3. Bir perî-pekercdür ol kim çeşm-i câdûsı anuñ
Hokkabâz-ı la'l-i cân-bağşı dil-i âdem kâpar
4. 'Ârızında zülfine tolaşma nazûk-tab'dur
Key şağın kim berg-i gül gibi bulutdan nem kâpar

5. 'Anberin zülfin şabâ depretdüğince dir gören
Aldanup miskîn-resen şanup 'aceb arğam kâpar
6. Germ olup birgün gözünden yaşımı kâpsa n'ola
Âfitâbı görmeyesin luğ ile şebnem kâpar
7. Şâfiyâ halvet-serây-ı dil mağâm-ı 'ays iken
Ne belâdur bu ki şimdi miñnet içre gam kâpar
(H.M., vr. 67)

Fâ i lâ tûn / me fâ i lûn / fâ ' lûn

39

1. Tır-i gamzeñ ki cânâ mahremdür
Mâni' olma ki yâr-ı hem-demdür
2. Gamzeñ oğın şağın dirîğ itme
K'ol ciger yarasına merhemdür
3. Devr-i zülfünde bu dil-i miskîn
Geydüği şan libâs-ı mâtemdür
4. Şâd ol iy dil ki künc-i miñnetde
Hem-demüñ âh u nâle vü gamdur
5. Pür-melâl olsavuz ne gamı çünkim
Hâtır-ı yâr şâd u hurremdür
6. Süst depreñse yâr saht olma
K'arada 'aşk esâsı muhkemdür
7. Leb-i cân-bahşuñı bilür Şâfi
Dil ü cân derdi içün emsendür
(P.B.M., vr.211b)

Mef ü lû / me fâ i lû / me fâ i lû / fa ü lûn

40

1. Şehründe şehâ bir niçe evbâşlaruz biz
Terk eylemişüz varlığı kâllâşlaruz biz
2. Miskînlük ile farğ-ı felekte yirilmüz var
Ser-keşlik ile devleti yok başlaruz biz
3. Başdan ayağa tutuşuban yanmada iy dost
Pervâne-sıfat şem' ile pâdâşlaruz biz
4. Andan berü kim kâfile-i 'aşka şataşduğ
Derd ü gam u endüh ile yoldaşlaruz biz
5. Sâkî mey-i gül-gün yirine hün-ı ciger şun
Nüş eyleyelüm 'aşkuña ayyâşlaruz biz
6. Mestânelerüñ izine yüz sürdüğümüz bu
Hâk-i der-i mey-hânedede ferrâşlaruz biz
7. Şâfi leb-i cânaneyi biz vaşf idelim kim
Nazûklük ile şunda güher-pâşlaruz biz
(C.N., vr.146b)

Me fā ī lūn / me fā ī lūn / fa ū lūn

41

1. Bugün bir haftadır cānān görünmez
Sitāremde meh-i tābān görünmez
2. Didüm cānā görünmezsin sebeb ne
Didi var ebleh olma cān görünmez
3. Görünmezse rakīb olmaz ‘aceb kim
Meşeldür Mekke’de şeytān görünmez
4. Cemālūn gül-şeninstiz gözlerüme
Bihışt ü ravza-i Rıdvān görünmez
5. Hāyāl-ı yār ile fūrkat belürmez
Ūmūd-i vaşl ile hierān görünmez
6. Görem dirsın dehānın iy dil umma
Nihāndur çeşme-i hayvān görünmez
7. Yine Şāfi leb-i la’linden özge
Dil ü cān dertine dermān görünmez

(C.N., vr. 140b)

Mef ū lū / Me fā ī lū / Me fā ī lū / Fa ū lūn

42

1. Sākī ki mey-i şāf ile ‘ālemlere şıgmaz
Nūş eyledi bir katre ki sāğarlara şıgmaz
2. Meyhānede dün niçün olan vā’iz-i nāşih
Cāmi’de bugün germi oluban minbere şıgmaz
3. Mestāne gözün zūlm ile aldugı gönüller
Ger haşr oluna biñde biri minbere şıgmaz
4. Sen gitdügüne cān-ı ‘azizüm bile girdi
Sensüz şanemā gelse ten-i lāğara şıgmaz
5. Yā dert ola bu dilde vü yahud gamuñ iy dost
Def’ eyle birin iki olur bir yire şıgmaz
6. Maħbūb-ı cihānsın ruħ-ı zibāñı göreliden
Ay ile güneş yirlere vü göklere şıgmaz

(H.M., vr. 67)

Me fā ī lūn / me fā ī lūn / fa ū lūn

43

1. Şabā sūnbül saçuñsuz hoş-dem olmaz
Açılmaz gül yüzüñsüz hürrem olmaz
2. Ğarīb-i şām-ı zūlfüne seher-gāh
Nesīm-i şubh gibi hem-dem olmaz
3. Cemālūñden ırak dem var mıdır kim
Gönülde āteş ü dilde nem olmaz
4. Vişālūñ var iken hicrāñı añma
Dem-i şādide cānā mātem olmaz

5. Dil-i vürānunu yapmak dilerseñ
Gönülsüz yapmağıl kim muħkem olmaz
6. Rakīb için ifien sa’y itme iy dost
Ki hergiz rüstāyī ādem olmaz
7. Kişi cān u cihāndan geçmeyince
Hārīm-i vaşla Şāfi mahrem olmaz

(M.N., vr. 156a)

Mef ū lū / me fā ī lū / me fā ī lū / fa ū lūn

44

1. Ay ile gün öykünse yüzüne ‘aceb olmaz
Hercāyī güzellerde hayā vü edeb olmaz
2. Luḡf it harem-i vaşla karīb itme rakībı
Anda ki Muħammed ola hod Bū Leheb olmaz
3. Nev-rüz-ı cemālūñde saçuñ gice degül mi
Kim dir ‘acebā huld-ı berin içre şeb olmaz
4. Kaşuñla gözün tır ü kemān añdurur iy dost
Cān virmek olur dil-bere sız u seleb olmaz
5. Şol cān ki lebūñ gibi tutar la’lin ağızda
Hāşıyyet-i c ān-baħşı bu kim teşne-leb olmaz
6. ‘Ayb eyleme dil cān çekişürse lebūñ üzre
K’āşūb u fiten mey-kedede bī-sebeb olmaz
7. Şāfi leb-i mey-günüñi yād itdugi bu kim
Meclisde ki cām olmaya ‘ış ü tarab olmaz

(M.N., vr. 156b)

Mef ū lū / me fā ī lū / me fā ī lū / fa ū lūn

45

1. Sākī leb-i cān-baħşuñā şahbā bedel olmaz
Meclisde bir anuñ gibi şirīn-megel olmaz
2. Bir cūr’a-i ser-mestle hoş-vaḡt oluruz biz
Mestānelerüz bizde riyālu ‘amel olmaz
3. Zāhid ser-i küyüñ koyuban cennete gitse
Ta’n eyleme bī-çāreye k’eyle kehel olmaz
4. Küyüñda saçuñ fikri kaçan hātırın şeşsün
Cennetde gam u ğuşşa vü tūl-ı emel olmaz
5. Naḡş-ı haḡ u hāl olmasa dilde n’ola iy dost
Erkān-ı muħabbetde haḡā vü hāle olmaz
6. Bir gūşe mi var ğamzeñ ucıñdan bu cihānda
K’anda dün ü gün fitne vü mekr ü hiyel olmaz
7. Şāfi reh-i cānānda niçün cān çekişürsün
Çünküñ Hārēm-i Ka’bede ceng ü cedel olmaz

(M.N., vr. 157a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
46

1. İy cemâlûñ pertevinden nûr-ı 'âlem muktebes
V'iy yañağun âteşinden nâr-ı Müst bir kabes
2. Ney gibi bağrum delindi fûrkatüfide âh kim
Derdüne nâlemden özge bulmadum feryâd-res
3. Kâmetüñsüz şâh-ı tûbâ çöpçe gelmez gözümde
Gül yüzüñsüz gül-şen-i cennet görinür hâr u hâs
4. Ravza-i Dâru's-selâm olmuş meger küyuñ sentüñ
K'anda 'aşıklar kamu didâra eylerler heves
5. Cân lebünle zülfüñe meyl itdüğü dilden bu kim
'Arif olan kişiye bir loğma vü bir hırka bes
6. Mısr-ı hüsnüñ Yüfusısın lutf u ihsân vaqıtdur
Furşatı fevt itme iy 'ömr-i 'azîzüm bir nefes
7. Devr elinden niçebir Şâfi ciger kanın içe
Sâkıyâ bir cür'a şun k'oldur lebütünden mültemes
(P.B.M., vr.262a)

Me fâ i lû / me fâ i lû / me fâ i lû / fa ü lûn
47

1. Gün gibi 'ayân olmağın ol tal'at-ı meh-veş
Mahv oldı kamer düşdü güneş cânına âteş
2. Sen cân-ı cihânüñ yüzü ayını gören dir
Âyine-i cändur bugün ol şüret-i meh-veş
3. Lâle yañağun yâdına gül-gün yaşum iy dost
Dem var mı ki yiryüzini itmeye mûnağkaş
4. Sevdâ-zede gönüm yine zülfüñ hevesinde
Olmuş-durur âşüfte vü hayrân u müşevves
5. Müşg-i Hıtenüñ kani nice kurımasun kim
Her-dem dirilür 'anber-i ter hâlûñe beñdeş
6. Yüz buldı çü senden şanemâ özgeye kılcâ
Baş vire vü baş egmeye ol turre-i ser-keş
7. Şâfi leb-i la'lüñden umarsa ne 'aceb kim
Her kim mey-i bî-ğışş içe lâ-büdd olur ol ğaş
(P.B.M., vr.274b)

Me fâ i lû / fâ i lâ tû / me fâ i lû / fâ i lûn
48

1. Açılmış idi defter-i gül-şen varağ varağ
Dil müşhaf-ı cemâlûñ okurken sebağ sebağ
2. Devr-i ruhuñda nâle-i bülbül 'aceb degül
Gül nüshasını yile virürse varağ varağ

3. Hüsnüñ güninde hân-ı kanâ'at çekilmege
Şahn-ı çemende güller olupdur tabağ tabağ
4. Gözden nihân olalı sen iy âhu-yı harem
Cân gül-şeninde sini aralar yatağ yatağ
5. Gamzeñ hadengi cânâ geçüp ğâret itmedin
Zülfüñ gönül esirini kılmış çatağ çatağ
6. Cânâ gönül vilâyetini şorma özgeden
Kim kâr-bân-ı ğam bilür anı konağ konağ
7. Şâfi tapuña dide-i dil mâcerasını
Hün-ı cigerle yazdı şehâ keyfe m'ettefağ
(P.B.M., vr. 313b)

Me fâ i lûn / Me fâ i lûn / Fa ü lûn
49

1. Yazılmış müşhaf-ı hüsnüñde el-hağ
Gübâr-ı müşg ile reyhân muhâğkağ
2. Bu habbe mâ taşavvur idemez dil
Dehânuñdur meger mechül-i muğlağ
3. Felek mâh-ı nevi keşkül idinüp
Hemîşe hân-ı hüsnüñden ider dağğ
4. Cemâlûñ gülşeninde tâze güller
Virür cân ü cihân bâğına revnâğ
5. Cefâ vü cevruñ eyle cânâ müştâğ
Meşakkatten mi yâ Rabb oldı müştâğ
6. Kenâr-ı sâhil olmaz 'aşka ey dost
Dil-i 'aşıkdur ol deryâya zevrağ
7. Lebi vaşında yârûñ tatlu sözüñ
Kılur Şâfi kalem dilin iki şağ
(H.M., vr. 68)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
50

1. Şâd ol iy ğam kim gönül mülkini pâmal eyledüñ
Hem-dem olduñ nâlem ile cismümi nâl eyledüñ
2. Âl-ıla gönülümü aldun yürürem hasretle âh
Bu siyeh bahtuñ ruñın zerd ü yaşın âl eyledüñ
3. Gamzeler tûğın çeküp cân kaçdına gelmişken âh
N'oldun iy ârâm-ı dil kim böyle imhâl eyledüñ
4. Mürg-i cân kim cennet-i küyuñ hevâsında uçar
Âşiyân-ı ğamdan anı fâriğü'l-bâl eyledüñ
5. Yüz virüp her bir cihân yüzü karasını şehâ
Hem-dem idindün adın zülfl ü hağ u hâl eyledüñ

6. Sözi dilden söyledün Şâfi velî bir vech ile
Ol cemâl-i cân-fezâ vaşında ihnâl eyledün
(P.B.M., vr.340a)

Fe i lâ tûn / fe i lâ / tûn / fe i lâ tûn / fe i lûn
51

1. Gül yüzündür şanemâ çeşmi çerâğî çemenün
‘Ârızuñdur yüzi şuyi semen ü nesterenün
2. Goncanuñ bir söz ile gönlin açar la’l lebün
Gülü şermende kılar lutf ile berg-i semenün
3. Gün yüzündən uyarur şem’ini kandil-i felek
Mehi hacletde çodı hüsniye vech-i hasenün
4. Zülf-i pür-çinüñe yüz virdün ise hadden aşup
Yirin od eyleyiser nâfe-i müşg-i İhotenün
5. Resen-i zülfüne dest urmaz idi ehl-i şafâ
Zemzem-i Ka’be-i hüsni olmasa çâh-i zeķanuñ
6. Dil ü cãndan saña kim bakmaya iy Hızr-ı zamãn
Ab-ı hayvãn aķıdur sözde çü şirîn-dehenün
7. Leb-i cân-başına Şâfi nice meyl eylesenün
Cãn-ı şirîn koķusın aldı lebinden lebenün
(P.B.M., vr.355a)

Fã i lâ tûn / fã i lâ tûn / fã i lâ tûn / fã i lûn
52

1. Dün şataşdı çeşmüme bir tal’at-ı ferhunde-fâl
Kim Hãbeşden bâc alur Rûmî yüzinden zengî hãl
2. Büyü süsen hüyü tügen vechi aķsen gözi húb
Gönli rüşen zülfi cevşen hüsni gülşen beñzi ãl
3. Yüzi ay gün la’lı mey-gün rengi gül-gün haķtı sebz
Çeşmi haste zülfi beste ağızi piste sözi bal
4. Ağızi dar u hãli tãr u zülfi mãr u haķtı mür
Cismi süm ü zülfi cüm ü ağızi müm ü ca’dı dãl
5. Mihri yokdur cevri çoķdur kirpük oķdur kaşı yay
Gönli seng ü özi şeng ü işi ceng ü fikri kãl
6. Şaçı sünbül sözi bülbül özi şengül çeşmi şüh
Zülfi kayd u kaşdı şayd u virdi keyd ü mekri ãl
7. Şâfi gam-gin çeşmi nem-gin gönli sengin vaķtı teng,
Yaşı jãle işi reng ü lãle-had kaddi nihãl
8. İrişe nã-geh zamîri hãk-i rãhından diyü
Ol hevãda kendüzin her yirde eyler pãyimãl
(C.N., vr.197b)

Fã i lâ tûn / fã i lâ tûn / fã i lâ tûn / fã i lûn
53

1. Sãķiyã cãm-ı lebünden lezzet-i cân bulmuşam
Ölmezem şimden girü çün ab-ı hayvãn bulmuşam
2. Görmemişdüm dil-berã sensüz daķı şihhat yüzin
Sen Mesihãdan ezelden bir nefes cân bulmuşam
3. Bu tenüm hãki nişãn olalı gamzeñ oķına
Sinem içre nice hün-ãlûde peykãn bulmuşam
4. Ben nice şãd olmıyam cãnã gam-ı ‘aşkuñ gibi
Gönlümün vırãnesinde gene-i pinhãn bulmuşam
5. Dür ü gevher harcanursa sã’il-i eşküm n’ola
Devletinde ‘aşkuñun iki gözüm kãn bulmuşam
6. Derd-i dil-bersüz kişi bir şüret-i bi-cãndur
Mübtelã-yı ‘aşķ olaldan derde dermãn bulmuşam
7. Şãfiyã mey-hãnelerde niçe niçe ben seni
Dil-rübãlar cür’asından mest ü hayrãn bulmuşam
(C.N., vr.247ab)

Fã i lâ tûn / fã i lâ tûn / fã i lâ tûn / fã i lûn
54

1. Şãķiyã zehrini dehrün niçebir nüş idelüm
Cãm-ı mey şun bize kim bãde-sifat cüş idelüm
2. İçmedin çarķ-ı felek şu yirine ķanumuzı
Gül gibi ‘ış idelüm sãğar-ı mey nüş idelüm
3. Taraf-ı gül-zãra varup bãde gül-reng içelüm
Şevķ-ı ruhsãruñ ile bülbüli hãmüş idelüm
4. Nağme-i çeng ü rebãbı yine kãnün üzere
Demidür cãn u gönülden şanemã güş idelüm
5. Vaşl-ı dil-ber çü naşib olmadı Şâfi varalun
Mihriñi sinede cân gibi der-ãğüş idelüm
(P.B.M., vr. 392a)

Fã i lâ tûn / fã i lâ tûn / fã i lâ tûn / fã i lûn
55

1. İy çemen bezminde bir gül yüzlü didãr isteyen
Gelmedi bülbül bigi ‘ãlemde gül-zãr isteyen
2. Bir nigãra serv-kaddün hãsretiyle dem-be-dem
Gül bigi hãndãn olup bülbüllerin zãr isteyen
3. Dãğ-ı hãsret hãşil ider cãn u dilde ‘ãķibet
Bãğ u rãğı gest idüp şol lãle-ruhsãr isteyen
4. Gırta olma nergis-i ra’nãsına gel gözün aç
Hãb-ı gãfletde yatur mı yãr-ı bidãr isteyen

5. Serv bigi yüce himmet gül bigi hoş-dil gerek
Cennet içre säye-i tûbî vü dîdâr isteyen
6. Zâyi' itme ömrüñi yoç yire dil-dâr isteme
Eyle olmaz dünyede yâr-ı vefâ-dâr isteyen
7. Şâfi yâr-ı bî-vefâ eksükligine kalma kim
Yârsuz kalur cihânda 'aybsuz yâr isteyen
(C.N., vr.312a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
56

1. Çekdi gâmzeñ yine gâm tîşelerin
Çaldı taşlara gönül şîşelerin
2. Çok görür gâmzelerün cânımuza
Dâğ-ı hâsretle belâ pîşelerin
3. İricek bād-ı şabâ sünbülüne
Tağıdur 'akl u dil endîşelerin
4. Tıfıdur yâr henüz arturısar
Gün-be-gün cevri ü cefâ pîşelerin
5. Müjde Şâfi yine cânân bilemiş
Dil-i Ferhâduñ için tîşelerin
(C.N., vr.286b)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
57

1. Sünbülüñ berg-i gül üzre târümâr olmaç neden
Nergisün her güşede mest ü humâr olmaç neden
2. Zülfüñ iy ârâm-ı cânım böyle kâfir-kîş iken
Ka'be-i hüsnünde her-dem perde-dâr olmaç neden
3. Hün-ı dildür dem-be-dem derd ü gâmuñla yidüğüm
Ol dağı zülfüñ ucından zehr-i mâr olmaç neden
4. Urma gâmzeñ okını her sîne-i nâ-mahreme
Seng-i hârâda nigâra lüle-zâr olmaç neden
5. Geh cefâsı hüküm ider mülk-i dile gâhî gamı
Bir hârâb-âbâda iki şehriyâr olmaç neden
6. Çünkü mir'ât-ı cemâlünden görürür kâyinât
Der-be-der mihr ile meh âyîne-dâr olmaç neden
7. Hâtt-ı dil-ber gibi âhir çün gelürmiş yazılan
Şâfiyâ âyine-i dilde gubâr olmaç neden
(C.N., vr.280b)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
58

1. Ey perî-peyker benî âdem misin
Söz deminde 'İsi-i Meryem misin
2. Cāna cān bağısladı tatlu sözüñ
Doğru söyle sen Mesîhâ-dem misin
3. Kılduñ âfâkı mu'attar iy şabâ
Yoḥsa zülf-i yâr ile Meryem misin
4. Yâr işiğinde gezersiñ seg-raqîb
Kimse dimez it misin âdem misin
5. Göz yaşına uyuban Şâfi yine
Sırrımı fâş eyledüñ mahrem misin
(H.M., vr. 66)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
59

1. Merḥabâ rûh-ı revānum niçesin hoşça mısın
Ḥayr-maḳdem dil ü cânım niçesin hoşça mısın
2. Cüst ü cüyüñdan gözüñm yaşı revân olur aḳar
Andan ey serv-i revānum niçesin hoşça mısın
3. Maḳdemünden şanemâ şanki behişt oldu cihân
Andan iy rûḥum cenānum niçesin hoşça mısın
4. Korḳaram süz-i dilümden sañâ şerḥ eylemege
Tutuşur şem'-i zebānum niçesin hoşça mısın
5. Va'de-i vaşla vefâ eylemedüñ böyle mi olur
Andan iy ḳavli yalānum niçesin hoşça mısın
6. Gizledüñ gün yüzüñi bunca zamân Şâfiden
Andan iy gene-i nihānum niçesin hoşça mısın
(H.M., vr. 66)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn
60

1. Dilberâ cān içre buldum sen cihân-ârâyı ben
Yoḥsa mişlüñ kim bulur cânâ cihân arayı ben
2. Cür'a-i cām-ı muḥabbetden haber virme müdām
Sürḥ-rü olsun göreyin bāde-i ḥamrâyı ben
3. Çıkmadan dağı şadefden diğ bilermiş la'lüñe
İpe dizmezsem 'acebdür lü'lü-lâlâyı ben
4. Bilmezem bu hüsn-i ḥulḳ ile niçe teşbih idem
Sen seḥî-ḳâmet ruḫı gül ü semen-sîmâyı ben
5. Gül yüzüñ devrinde her dem ḥâttır-ı Şâfiye
Key perîşân görmedüm şol sünbül-i ra'nâyı ben
(H.M., vr. 67)

Me fâ i lûn / me fâ i lûn / fa ü lûn

61

1. Didî dil-ber rakîb irmiş seferden
Didüm neñ var dañı kara haberden
2. Didî hayli zamân ol hasta imiş
Didüm kan lâzım olmuş şah şamardan
3. Didî ‘aşıklarundan havf idermiş
Didüm kırtılmasun havf u hâşardan
4. Didî bî-çârentüñ miskinliği var
Didüm minnet ne hâcet bar hâderden
5. Didî bir segece yok mı işigümde
Didüm yoçdur yoğ olsun derdi serden
6. Didüm bir büse hayr eyle didî kim
Güzeller fâriğ olur hayr u şerden
7. Didüm Şâfi seni bir koçmağ ister
Didî var epsem ol geçme nazardan
(M.M.M., 1547, vr.416b)

Fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lûn

62

1. Ne yürekle vara cân bülbülü gül-zâra yakın
Kim görür bir gül-i nev-resteyi biñ hâra yakın
2. Dünyada bundan ulu derd ü belâ olmaya kim
Kişinüñ sevgülü yârı ola ağıyâra yakın
3. Ten-i bîmâr ne-durur yoluña cânım var iken
Bir avuç toprağ ile kim vara dil-dâra yakın
4. Devr-i la'lüñde gören zülfüñi dir kudret-i Hâk
Pür idüp hoşka-i tiryâki komış mârâ yakın
5. Bunı bildüm ki şehâ ‘aşık-ı bî-çâre dañı
Dil ü cân virmeg ile olmaz imiş yâra yakın
6. Kanı ol dem ki tabîb-i dil ü cân rahm idüben
Gele sağlıklar ile Şâfi-i bîmâra yakın
(P.B.M., var.446b-447a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn

63

1. Hüsni bâzârında zülfün başlanmış iş aşmağa
Bir kıl ile nice biñ üstâd-ı dil-rîş aşmağa
2. Hey ne zâlimdür senüñ hünî gözüñ kim dem-be-dem
Konmadın bir evde başlar tûğile kîş aşmağa
3. Gamzeñüñ cellâdı için turreñi pertâb kıt
K'ol resenler hoş-durur gamm u endîşe aşmağa

4. Çekme zülfün dârına her bir dil-i bî-çâreyi
Pâdişâh-ı dehrsın kaşd itme dervîş aşmağa
5. Yâr işiginde gazâ için rakîb-i kâfirî
Gam degüldür öldürseñ çekme teşvîş aşmağa
6. Her yire şüfi şakaluñ şarkıdup varma şakın
Kim güzeller cân virürler bir çaba rîş aşmağa
7. Münkîr-i ‘aşk oldu dirler şüfi-i bed-kîş için
Şâfiyâ bir kişi yok mı şunda bir kîş aşmağa
(C.N., vr.346b)

Mef ü lû / me fâ i lû / me fâ i lû / fa ü lûn

64

1. Ol gönca-dehen kim güler ağıyâr arasında
Bir tâzece güldür şanasın hâr arasında
2. Yâ Rab bu ne sırdur kim anuñ devr-i ruñında
Hândân görinür lâle vü gül nâr arasında
3. Nâzûklîg ile hâddine öykünmek için gül
Yüz virmemiş anca güle bâzâr arasında
4. Sevdâ-zede gönüm han-ı zülfıyle dem-â-dem
Yanar yakılır âteş-i ruhsâr arasında
5. Sevdâ-yı ser-i zülfüne iy pâdişeh-i hüsn
Rüsvâ-yı cihân olmuşam ağıyâr arasında
6. Bülbül gibi şürîde vü nâlân ola Şâfi
Görse ruñ-ı zîbâsını bâzâr arasında
(P.B.M., vr.536b-537a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn

65

1. Derd ü gamdur münis ü mahrem bize
Nâle vü efgân-durur hem-dem bize
2. Buñ deminde bulınur şâdiden öñ
Kanda ise gam-durur hem-dem bize
3. Derdümend ü hasta vü dermândeytüz
La'l-i cân-bahşuñ buyur emsem bize
4. Gül yüzün şevkînsüz iy ârâm-ı dil
Külhen olur gül-şen-i ‘âlem bize
5. Sâkıryâ cân-ı muşaffâ şun berü
Kim dil-i Şâfi yiter mahrem bize
(C.N., vr.341a derkenar)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn

66

1. Cân virem sen dil-ber-i sîmîn-ber
Virmeyem dil senden özge dil-ber

2. Almazam sensüz cihân gül-zârını
'Aşk bâzârında fûls-i ahımera
3. Dâmen-i gül hâr eline düşmegin
Düşdi süsen gayretinden hancere
4. Berg-i gülden dağı nâzûkdür tenüñ
Lîki beñzer katı gönülün mermere
5. İrmesün lûbî boyunu görmege
Serv iderse anı nisbet 'ar 'ara
6. Lebleründe hâlün iy hür-i bihişt
Şan megesdür düşmiş âb-ı Kevşere
7. Şâfiyem kim cân-ı la'lün şevkine
Şiçe-i nâmûsı çaldım taşlara

(C.N., vr.337a)

Me fâ i lün / me fâ i lün / fa ü lün

67

1. Şaçun kim säye şalmış âfitâba
Neden bu yüz karası mâhitâba
2. Hâtuñ ğamzeñ şahâ devr-i kâmerde
'Aceb fitne düşürmiş âfitâba
3. Yüzün nûri ki dîtrer 'arizuñda
Belî dîtrer güneş kim düşse âba
4. Şafâsuz şüfi bilmez bâde zevkin
Anuñ çün ta'n ider mest-i harâba
5. Eger zâhid bileydi cân vîrürdi
Elüñden bir kadeh Şâfi şarâba

(C.N., vr. 325b)

Mef ü lü / me fâ i lü / me fâ i lü / fa ü lün

68

1. Sen cân-ı cihânsın bugün iy luğ iyese şâh
Hâl-i dil-i dervîşden olsañ n'ola âğâh
2. Dergâh-ı felek-kadrüne irmez m'ola Yâ Rab
Şol nâle-i şeb-gîr ile bu âh-ı seher-gâh
3. Aylarla güneş yüzünü göstermedi iy dost
Yirden göge zulm eyledi 'uşşâka rakîb âh
4. Ğamzeñden üşendüğünü 'ayb eyleme cânâ
Biñ miñnet ider kişiy bir düşmen-i bed-h'âh
5. Cân 'ömr-i durâz ile şaçun fikrin idermiş
Heyhât ire m'ol devlete her himmeti kütâh
6. 'Afv ide cihân cürmini ben bendesintün âh
Cürmi ne ki 'afv eylemeye cürmini ol şâh

7. Şâfi çü kıılır Ka'be-i küyüñda içâmet
Hoş tut bu ğarîbi ki seni hoş tuta Allah

(M.N., vr.381b)

Me fâ i lün / me fâ i lün / fa ü lün

69

1. Nazar kıldum şaçunüñ karasına
Kamer toğmuş şanasın arasına
2. Vişâl itse fırâkın n'ola dil-ber
Timâr olsa yüregüm yarasına
3. Kaşı yasin kırar kaşdı budur kim
Ata kirpük oğını yara sine
4. Hâyâlünü gönül münis idindi
Vişâlüne irişmez çâresi ne
5. Bu derde ger bileydüm çâre vurdur
Virüp cânım alaydım çâresine
6. Gönül senden ırak ârâm kılmaz
Ne kılam şapuña ol varasına
7. Komaz 'aşkuñı hergiz Şâfi elden
Eger biñ yıl ola ger vara sine

(C.N., vr.378b)

Me fâ i lün / fe i lâ tün / me fâ i lün / fe i lün

70

1. Şehâ şafâ nazar umar şapundan âyine
Degül mi gün gibi rüşen cemâlün ayına
2. Çerâğ-ı meş'ale-i mihr ü mâhi diñlendür
Cihânda şem'-i cemâlün yiter her-âyine
3. Şerefde gün yüzünü bir nazar gören kimse
Zamânenün dağı bilmez günü ne ayı ne
4. Cefâ vü cevruñi hâdden aşurına kim idemez
Bu ten esâsı tañanmül bu resme âyine
5. Kaşun hilâlini Şâfi görüp didi demidür
Hezâr cân ola kırbân bu 'ıd ayına

(C.N., vr.377ab)

Mef ü lü / fâ i lâ tün / me fâ i lü / fâ i lün

71

1. Bâd-ı şabâ irüp yine dil kârbânına
Müşğün şaçun metârını hoş şardı cânına
2. Kanım dökerse çeşmünü men itme düstüm
Düşmen söziyle girme şakın kimse kanına
3. Ğamzeñ oğını gizleyüben cânı gözledün
Kırbânlar olayın yine şaçun kemânına

4. Bir cān nedür ki kişi anuñ içtin acıya
Biñ cān u dil fedā ola şirîn-zebânına
5. Hüsni beyāna gelmez ü vaşlı kenāra āh
Bir kılcā qaldı cānum irince miyānına
6. Bāzār-ı hüsne germ oluban gün gelür velt
Bilmez anı ki aşşısı degmez ziyānına
7. Sāfi lebine ol şanem-i dil-rübāsınuñ
Her ne şanursa kendünün öz tatlu cānına
(C.N., vr.377ab)

Mef ü lü / fā i lā tū / me fā ī lū / fā i lūn
72

1. Ol serv-i ser-firāz ireli hüsni çağına
Akıtdı halkı şu gibi kendü ayağına
2. Cān mürği nice çāre bulur şimdiden girt
Bî-çāre çünki düşdi kıra zülfüñ ağına
3. Yaşum hasūda şol kaçard uydu ulaşdı kim
Şu koymayınca komadı āhır ocağına
4. Cānā raķib odasına yöenme key şakın
Āhū revā mı kim vara toñuz yatağına
5. Şāfi şarāb-ı nāb ile yārāndan el yudu
Andan berü ki düşdi bu ğurbet ocağına
(P.B.M., vr.485b-486a)

Fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lūn
73

1. Yüzü yüz olmak dilersen gün yüzün gül-zārile
Odlara yanmak gerek bülbül gibi gül zārile
2. Bezmüne gül götrilüp varduğını 'ayb itme kim
Yol kesüpdür hār-ı fūrkat varılmaz restārile
3. Her seher gül-şende bülbül nice efgān itmesün
Şarınışup yatmış görür her bir güli yüz hārile
4. Dil-rübālîk böyle m'olur kankı dinde var bu kim
Yāra yār olmayalar yār olalar ağıyārile
5. Āşinādur şāne zülfüñle şakın bî-gāneler
Hem-dem olmuş dimesünler nāfe-i Tātārile
6. Ārzü-yı vaşluñ itdükçe gönül dir fāriğ ol
Ādemī haşr ola mı hergiz perî-ruhsārile
7. Cān u dilden yoklığıdur tuhfesi Şāfinün āh
Pādîşāh-ı hüsnsin dervîşi hoş gör varile
(P.B.M., vr.518a)

Fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lūn
74

1. İy nesim-i cān-fezā bargıl diyār-ı yārğa
Yüz sürüp 'arz-ı niyāz it mendin ol dil-dārğa
2. Ben za'if ü nā-tüvānem vara bilmen sen digil
Yārını közdin salıp yüz birmegi ağıyārğa
3. Türk-i mestün kırın olup cān mülkini çapmak diler
Hey dimezseñ di baña ol zālüm ü mekkārğa
4. Fitne düşer şehre vü 'ālem iolar ğavğa bilen
Sen bu hüsni-ı hulk ile barsañ eger bāzārğa
5. Rū-siyeh bolur şaçun nîk 'anber-efşān bolmağı
Nisbet iden halk içinde nāfe-i Tatarğa
6. Leblerün vaşında dil sözden söz açır hoş dimiş
Kull-ı la'lindür k'örülmiş düre-i gövher-bārğa
7. Hāle midür ay yüzün devrindeki didüm didi
Haft-ı reyhāndur yazılmış şāfha-i gül-zārğa
8. H'ān-ı hüsniñdin neçün mahrūm ola 'aşıklarun
Feyz-i 'āmuñdin naşib irür çü mür u mārğa
9. 'Aşk odına tutuşıp Sāfi yanarsa ğam degül
Yanmağ ilen yol tapıpdur şemr-i bezm-i yārğa
(C.N., vr.346a derkenar)

Fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lūn
75

1. İy şabā divāne misin kim saçı zencirini
Depredüp kılduñ perîşān 'aql u dil tedbirini
2. Geh haçına ulaşursın geh müselsel zülfine
Müdde' boynuña m'alduñ 'ālemün tevzirini
3. Cān u dil kaçdına geldi hāzır ol hūnî gözi
Pehlevānsın kurtararsañ ikisinden birini
4. Ol kaşı yāsına kurbān olduğum cānānenün
Çeşmüm üzre saqlaramı kırpükleyin her ürini
5. Cān virirken hasta-dil küyuñda gördi menzilin
Mü'min ol demde belî cennetde görür yirini
6. Kılcā şeytān göñlini iğratmadı zülfüñ sentün
Uzadaldan ol raķib-i kâfirün zencirini
7. İleründen 'afv-ı taķşir umduğı Sāfi bu kim
Ulular bağışlar olur kiçinün taķşirini
(C.N., vr.440a)

Fâ i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fa'lûn

76

1. Dil 'izârûnda görüp çün haţuñi âh didi
'Ömrüm irdi n'ideyin âhire iyvâh didi
2. Didüm iy iki gözüm hem-dem imiş saña raķtîb
Tengri haķķı baña ol olmadı hem-râh didi
3. Didüm iy iki gözüm büse 'atâ kıl kerem it
Hây yitmez mi görürsin beni geh gâh didi
4. Gördi cânân inen ibrâm iderem büse içün
Bizde haķķuñ var ise gel şer-i li'llâh didi
5. Sen güzeller şâhına kim ki naţar kıldı ise
Nice nâz ehli olur hey meded Allâh didi
6. Seni Şâfi şanemâ her kim gösterdi ise
Âferin ancaķ olur sellamehu'llâh didi
(P.B.M., vr.615b)

Me fâ i lûn / me fâ i lûn / fa ü lûn

77

1. Cemâlûñ 'arz iderseñ Hamza Bâl
Kamer maħv ola gün bula zevâl
2. Fukâta koydı Mışruñ şekkerini
Lebüñ nâzûklığıyle Hamza Bâl
3. Baña 'id-i vişâl ol gün-durur kim
Görine gözûme kaşuñ hilâlî
4. Melek olduğı yirde it yaraşmaz
Kapuñdan sür raķtîb-i bed-firâlî
5. Geçer kalmaz çü devrân bir karâra
Ganîmet gör bu eyyâm-ı vişâlî
6. Yoluñda cân virürler teşne-diller
İrişmezse leb-i la'lûñ zülâlî
7. Lebi yâdına nüş it câmi Şâfi
Yüri mey-hânelerde lâübâlî
(P.B.M., vr.629a)

Fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lâ tûn / fe i lûn

78

1. Yüri hey şive ile servi hürâmân idici
Yüri hey hânde ile goncayı hândân idici
2. Olmaya sencileyin gül gibi yüze güllici
Yüri hey gonca-lebi bağrumuzı kan idici
3. Dimedüñ mi ki saña büse virem gönlüñ alan
Yüri hey kavli yalan cevri firāvân idici

4. Yıkdı ğamzeñ gönül evin kara yir itdi yine
Yüri hey kendi eliyle mülki vîrân idici
5. Dil ü cân almağa dek mi turuyor ğamzelertüñ
Yüri hey fitne ile ğâret-i imân idici
6. Salınurmuş kadd-i bâlâñ ile her aşılası
Yüri hey çâh-ı zenaħdânımı zindân idici
7. Leblerüñ yarım ağız Şâfiyi şordum dir imiş
Yüri hey kendüzine yok yire bühtân idici
(C.N., vr.397a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn

79

1. Baş koşup dil zülfüne sevdalara yilter beni
Yil gibi tırmaz kuru ğavğalara yilter beni
2. Fitne-i devr-i kamerde âli çok ala gözün
Zülf ü hâlûñle 'aceb sevdalara yilter beni
3. Kâr u bâr-ı 'aķl u fikri tağıdup zülfün gibi
Vâlîh ü âşüfte vü şeydalara yilter beni
4. Gönlümü Leyli-şacuñ Mecnûn olaldan dostum
Dem-be-dem båd-ı şabâ şahrâlara yilter beni
5. Kışsa-i zülf-i dirâzuñla dil-i sevdâ-zede
Yıllar olur kim şeb-i yeldalara yilter beni
6. Serverâ sen serv-i dil-cü hasretinden âh kim
Yaşum ırmağ oluban deryalara yilter beni
7. Güşe-i mey-hânelerde câmi la'lûñ yâdına
Germ oluban Şâfiyâ şahbâlara yilter beni
(C.N., vr.442a)

Fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn

80

1. Kayda tıpsam ol bîlt-i sîmîn-beden dil-dârını
Cân birür men bir naţar körsem anıñ didârını
2. Közlerümdin kan revân bolsa şafaķnıñ tañ tegül
Munca kündür körmemiş men ol kamer-ruhsârını
3. Püse virip cân u dil almâz munı didim didi
Güşe-i mey-hâneriñ yâ küçe-i hamûnârını
4. Men anuñ ser-hoş közindin esrimiş men neylerem
Sen Yavaçķı men Moğol-Çin ne bilir bâzârını
5. Zülfün içün ol kadar tökmüş şabâ müşğini kim
Uş deriñe şardılar şol nâfe-i Tâtârını
6. Bağ-ı hûsnûdîñ senüñ bir berg aparmaz kimsene
Kil kerem kıl bekçi koyma ğamze-i 'ayyârını

7. Kūyuna barduqça Şāfi niçe nālān bolmağı
Tek durur mı körse bülbül bağ ile gül zārını
(C.N., vr.439b)

Fe i lā tūn / fe i lā tūn / fe i lā tūn / fe i lūn
81

1. Kıldı divāne beni zūlf-i nigār ayrılığı
Âh kim müşkil imiş sevgülü yār ayrılığı
2. Gül yüzün görmeyeli gönlüm o gül-şen gibidür
Zevk-ı 'işret komadı anda bahār ayrılığı
3. Şafhasında haddinün hañını nesh itse n'ola
Rüşen eyler ruñ-ı mir'atı ğubār ayrılığı
4. Tañlamañ ağladuğum ger anı yād itdükçe
Getürür hasret ü ğam dile diyār ayrılığı
5. Ruñ u zūlf-i hevesiyle ağlayu ğurbetde müdām
Yürü Şāfi çekeğör leyli ü nehār ayrılığı
(C.N., vr.422b)

Fe i lā tūn / fe i lā tūn / fe i lā tūn / fe i lūn
82

1. Şanemā bezm-i ğamuñda yanaram şem' bigi
Dem olur yana yana dinlentirem şem' bigi
2. İçüme âteş-i hicrūñ düşeli şām u seher
Dutuşup başdan ayağā yanaram şem' bigi
3. Şeb-i hicrūñde acebdür ğam-ı 'aşkuñla senūñ
Ġāh ağlaram u ğāhī gülerem şem' bigi
4. Ġerim olup âteş-i ruhsārunı yād itse göñül
Tırduğum yırde hemān-dem erirem şem' bigi
5. Bir nazār tal'at-ı meh-peykerūñi görmek için
Ġiceler şubħa deĝin muntazıram şem' bigi
6. İy gözüm nūri izūñ tozına yüz sürmeg için
Dem olur eşk-i revān ağıduram şem' bigi

7. Bezm-i hūsnūñde ne var Şāfiyi yād itmez iseñ
Ben senūñçün yanaram yaqıluram şem' bigi
(C.N., vr.426b)

Me fā ī lūn / me fā ī lūn / fa ū lūn
83

1. Gel iy cān bülbülünñ gül-sitāni
Şaçı sūnbül boyı serv-i revāni
2. Cüdā düşdüm dil ü cān u cihāndan
Ġörelde sen meh-i nā-miñri-bāni
3. Gözüñle göñlüme gelmiş çü ğamzeñ
Yire düşmiş Każā-yı āsūmāni
4. Gözüñden cān ilemek müşkil ancak
Velī āsān lebūñle zindeĝani
5. Tenūñde yarı cānum kalmadı āh
Gelince nāz ile sen yār-ı cāni
6. Nişān şorma göñüldeñ k'olmaz iy dost
Bilürsin 'aşkuñ nām u nişāni
7. Lebūñ zikr itse Şāfi yıĝmağ olmaz
Şekerden tūñ-i şirīn-zebāni
(P.B.M, vr.578a)

Fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lā tūn / fā i lūn
84

1. Niçeye dek eylesün ol nāz-perver nāzişi
Hiç yok nu ğāyeti yā niçebir bu nāz işi
2. Zaħm-ı peykānuña el ucın deĝürme fāriğ ol
El ucıyla tutanuñ hergiz dilā oñmaz işi
3. Kim ki virmez cān u dil nakdīn metā-ı vaşluña
'Aşk bāzārında eyler ārzü oñmaz işi
4. Şāhid-i maqşūda imrek isteyen şabr eylesün
Kim ki şabr itse dilā olur anuñ mümtāz işi
5. Şāfiyā itme 'adū-yı bed-zebāna keşf-i rāz
Çünkü iħfā mümkün olmaz bu cihānda rāz işi
(N.M., vr.246b, T.Y, nr.739)